Türk Dünyasında Yılın Edebiyat Adamı-2013

TÖLEN ABDİK
Hayatı ve Seçme Eserleri

Kazak Edebiyatı

Hikâye

BENGÜ

Anonim

Tölen Abdik Hayatı ve Seçme Eserleri

http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=69499492
Hayatı ve Seçme Eserleri:
ISBN 978-625-6981-94-2

Содержание

TAKDİM 4
KAZAKLARIN CESUR YAZARI TÖLEN 8
ABDİK VE ESERLERİ 1
Hayatı 9
Eserleri 11
Eserlerinin Tahlili 13
Sonuç 23
FERASET SAVAŞI 25
HAYIRSIZ CUMA 46
SAĞ KOL 11 69
ERDEM CEPHESİ 96
1 99
Конец ознакомительного фрагмента. 101

Tölen Abdik
Hayatı ve Seçme Eserleri

TAKDİM

Türk Dünyasında Yılın Edebiyat Adamı-2013 Tölen Abdik, günümüz Kazak edebiyatının önemli kalemlerinden birisidir. Tölen Abdik, kaleme aldığı ve daha şimdiden Kazak edebiyatının neoklasikleri haline gelmiş edebî eserleri, her biri yoğun ilgi ile izlenen piyesleri ve eserlerinden uyarlanan filmlerle Kazakistan halkını derinden etkilemeyi başaran çok yönlü bir yazar.

1942 yılında dünyanın altüst olduğu II. Dünya Savaşının zor ve acılı günlerinde dünyaya gelen Tölen Abdik, Kazak dilinin bütün güzellikleri ile kullanıldığı ve Kazak gelenek ve göreneklerinin hiç bozulmadan yaşandığı bir bölgede dünyaya gözlerini açtı.

Halkının geleneksel yaşantısını yakından öğrenerek ve yaşayarak yetişen Tölen Abdik, bozkırın emzirdiği bir çocukluktan Kazakistan'ın bilge Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev'in danışmanlığına kadar uzanan bir hayat yaşadı. Onun bu hayatı kendisine büyük tecrübeler kattı. Tölen Abdik, hem halkın ruhunu hem de günümüz dünyasının yönelişlerini toplumun her kesiminde bizzat yaşayarak öğrendi. İkinci Dünya Savaşının çetin ve yokluk yıllarını, dünya ile yarışan Sovyetlerin kudretli zamanlarını ve dağılışını, Kazakistan Devletinin kuruluş

yıllarının mutluluk ve sıkıntıları ile gök renkli bayrağı ile genç cumhuriyetin Avrasya'nın ortasında parlayan bir yıldız haline gelişini yaşayarak gördü. Ve duyarlı bir yazar olarak bu süreçlerde biriktirdiklerini eserlerine yansıttı.

Yazar, 1965 yılında Almatı'daki en seçkin eğitim kurumlarından biri olan Kazak Devlet Üniversitesi'nin Filoloji Fakültesi'nden mezun olduktan sonra dönemin önde gelen gazetelerinden "Sotsialistik Kazakstan" ve "Kazakstan Pioneri" gazetelerinde çalışmaya başlar (1965-70). 1970-1977 yıllarında "Jalın" dergisinde Bölüm Sorumlusu ve sonra Genel Yayın Yönetmeni Yardımcısı olarak hizmet ettikten sonra "Kazakfilm" film stüdyosunda Genel Yayın Yönetmeni olur (1977-1979). Ayrıca Kazakistan Yazarlar Birliği yönetiminde bulunan ve "Kazak Adebiyeti" gazetesinde de Genel Yayın Yönetmenliği görevinde bulunan Abdik, önemli çalışmalara imza atar. Bunların yanı sıra, Kazakistan Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin Edebiyat Bölümü'nde çalışır(1976-86). Tölen Abdik, Kazakistan'ın bağımsızlığına kavuşması sonrasında Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı'nın kültür, edebiyat ve sanat danışmanı olur (1994-1996). 1996-2008 yıllarında da Cumhurbaşkanlığı Devlet Siyaseti ve İç Siyaset Bölümü ile Cumhurbaşkanlığı İçtimai ve Siyasi Bölümü'nde hizmet verir. Halen "Örkeniyet" (Uygarlık) adlı ulusal derginin baş editörlülüğünü yürütmektedir.

Sansür ve baskının en yoğun olduğu yıllarda bile halkının ve insanlığın ıstıraplarını, korkusuzca kaleme aldı. Hatta bu

yazılarını yayınlayabilecek dergiler bulamasa da yazmaya devam etti. Tölen Abdik, yalnızca eserlerindeki üstün edebî üslupla değil hayat, sisteme ve insanlığın genel kabul gören değerlerine getirdiği farklı bakış açılarıyla toplumunu etkiledi ve bugün de etkilemeye devam ediyor.

Elinizde bulunan kitaba onun, bir dönem edebiyat camiasının takdirlerini toplamış, meşhur "Erdem Cephesi", "Baba" ve "Hayat ya da Şöhret" hikâyeleri alınmıştır.

Yazar eserlerinde hayat akışının derinliklerine, gizemli sırlarına dalarak, hayatın gerçeklerini felsefi yönden değerlendirmeye ağırlık verir. Ona göre insan hayatı, genel anlamda bir toplumun küçük bir aynası gibidir. Kahramanlarının derin bunalımlarını sadece psikolojik bir olgu olarak değil, zamanın ruhunu şekil ve şemailini belirleyecek manevi bir ölçü gibi ele almaktadır.

Yazar Tölen Abdik, Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Hizmet Ödülü (2002), Uluslararası Franz Kafka Altın Madalya ödülü (2003) ve Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Ödülü'ne (2004) layık görülmüştür.

Eserlerinden; "Erdem Cephesi" hikâyesiyle Kazakistan Cumhuriyeti'nin "Devlet Ödülü"nü, "PEN-club" ödülünü ve Franz Kafka adındaki Avrupa "Altın Madalya"sını kazanmıştır.

Tölen Abdik, 17 ülkeden 44 edebiyat dergisi genel yayın yönetmeninin katıldığı V. Türk Dünyası Edebiyat Dergileri Kongresi tarafından 2013 yılı Türk Dünyasında Yılın Edebiyat Adamı olarak ilan edilmiştir.

Kongre üyesi dergiler 2013 yılı içerisinde Tölen Abdik'in eserlerini kendi ülkelerinde okuyucuları ile buluşturdular.

Onun seçilmiş eserlerinden oluşan bu kitap Tölen Abdik'in Türkiye'de daha yakından tanınmasına hizmet edecektir. Eminiz ki okuyucu, ilk eserden itibaren ne kadar büyük bir yazarla tanıştığını hemen fark edecektir.

Tölen Abdik'i Türk Dünyasında Yılın Edebiyat Adamı olarak saygıyla selamlıyor ve daha uzun yıllar kalemiyle, Kazak halkına, Türk Dünyasına ve insanlığa yaptığı katkıları vereceği güzel eserlerle devam ettirmesini diliyoruz.

KAZAKLARIN CESUR YAZARI TÖLEN ABDİK VE ESERLERİ [1]

Doç. Dr. Güljanat Kurmangaliyeva Ercilasun [2]

[1] Bu çalışmanın meydana gelmesinde katkıları bulunan, değerli bilim adamı, Türk Konseyi Genel Sekreter Yardımcısı, Prof. Dr. Darhan Kıdırali'ye teşekkürü bir borç bilirim.

[2] Gazi Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, Ankara.

Hayatı

Tölen Abdik, 4 Eylül 1942 yılında Kazakistan'da, Torğay ili[3], Jangeldi ilçesine bağlı Kölkamıs (Enbek) köyünde dünyaya gelir. Kazak dilinin ustaca kullanıldığı, âdeta Kazak gelenek ve göreneklerinin altın beşiği olan bu mekânda, halkının geleneksel yaşantısını yakından öğrenerek ve yaşayarak büyür. Çocukluğu, savaş yıllarına ve savaş sonrası zor yıllara denk gelen Abdik, hayatın zorluklarına ve devrin yokluklarına aldırmadan, okuma ve öğrenme arzusuyla yanıp tutuşur. 1965 yılında Almatı'daki en seçkin eğitim kurumlarından biri olan Kazak Devlet Üniversitesi'nin Filoloji Fakültesi'nden mezun olur. Mezun olur olmaz dönemin önde gelen gazetelerinden "Sotsialistik Kazakstan" ve "Kazakstan Pioneri" gazetelerinde çalışır (1965-70). 1970-1977 yıllarında "Jalın" dergisinde Bölüm Sorumlusu ve sonra Genel Yayın Yönetmeni Yardımcısı olarak hizmet eder. Sonrasında "Kazakfilm" film stüdyosunda Genel Yayın Yönetmeni olur (1977-1979). Ayrıca "Kazak Adebiyeti" gazetesinde de Genel Yayın Yönetmenliği görevinde bulunan Abdik, önemli çalışmalara imza atar. Bunların yanı sıra, Kazakistan Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin Edebiyat Bölümü'nde çalışır (1976-86). Tölen Abdik, Kazakistan'ın bağımsızlığına kavuşması sonrasında Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı'nın kültür, edebiyat ve sanat danışmanı olur

[3] Bu bölge şimdi Kostanay ili sınırları içerisindedir.

(1994-1996). 1996-2008 yıllarında da Cumhurbaşkanlığı Devlet Siyaseti ve İç Siyaset Bölümü ile Cumhurbaşkanlığı İçtimai ve Siyasi Bölümü'nde hizmet verir. Halen "Örkeniyet" (*Uygarlık*) adlı ulusal derginin baş editörüdür.

Yazar Tölen Abdik, Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Hizmet Ödülü (2002), Uluslararası Franz Kafka Altın Madalya ödülü (2003) ve Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Ödülü'ne (2004) layık görülmüştür.

Eserleri

Tölen Abdik, yirmili yaşlarında eserlerini vermeye başlar: İlk eserleri olan "Rayhan" (1964) ve "Sağ Kol" adlı hikâyeleri oldukça ses getirir. 1969 yılında hikâye ve *povest*leri (uzun hikâyeleri) "*Ufuk*" adlı kitapta toplanır. 1970 yılında yazarın "*Hakikat*" adlı uzun hikâyesi yayımlanır, 11 yıl sonra bu eser Rusça'ya çevrilir. 1977 yılında basılan "*Ellada Kahramanları*" isimli tercüme kitabında Yunan mitlerini çevirir. 1984 yılında "*Aysız Gece*" adlı kitabı, 1992 yılında Seçilmiş Eserleri ve 1987 yılında "*Akşokı'nın Sert Kışları*" isimli kitabı yayımlanır. Tölen Abdik, bağımsızlık sonrasında da geçiş döneminin zorluklarına rağmen çok sayıda eşsiz eser yayımlamıştır.

Okurları tarafından büyük beğeniyle okunan Ölü Ara (*Өліара*) romanı. Feraset Savaşı (*Парасат майданы*), Baba (*Әке*), Hayat ya da Şöhret (*Тұғыр мен ғұмыр*), Hakikat (*Ақиқат*), Batiş Kız ve Erseyit (*Қыз Бәтіш пен Ерсейіт*), Cehennem Ateşi Gülücüğü (*Тозақ оттары жымыңдайды*) ve Geri Dönüş (*Оралу*) adlı uzun hikâyeleri. Biz Üç Kişiydik (*Біз үшеу едік*) ve Gazi (*Ardager*) adlı piyesleri. El Çocuğu (*Жат перзент*), Hayırsız Cuma (*Қайырсыз жұма*), Konuklar (*Қонақтар*), Kafatası (*Бассүйек*), Sağ Kol (*Оң қол*) ve Bir Günlük Öfke (*Бір күндік ашу*) gibi hikâyeleri bulunmaktadır.

1984 yılında "*Biz Üç Kişiydik*" adlı piyesi tiyatroda sahnelenir. Ayrıca "*El Çocuğu*" veya diğer bir adıyla "*Meçhul Babanın*

Hikâyesi" adlı eserinden de bir film çekilir (1983). "*Batiş kız ve Erseyit*" adlı eserinden de "Ödenmemiş Borç" (*Өтелмеген парыз*) adlı film çekilir.

Birçok eseri Kırgız ve Özbek Türkçelerine aktarılır. Bunun yanı sıra eserleri Rusça, Ukrainca ve diğer dillere de çevrilmiştir. Son zamanlarda eserleri Türkiye Türkçesine aktarılmaktadır.

2002'de yayımlanan "*Feraset Savaşı*" romanıyla, Kazakistan'da "PEN-kulübü ödülü", sonra da "Kafka Altın Madalya Ödülü" sahibi olur.

Eserlerinin Tahlili

Tarih Bilinci ve Sözlü Tarih Örnekleri

Yazar, birçok eserinde tarih bilinci ve sözlü tarih örneklerini ustalıkla işler. Özellikle "Ölü Ara", "Hayat ya da Şöhret", "Baba" ve "Gazi" gibi eserlerinde Sovyet rejiminin tesisi sırasında meydana gelen olaylar ve bunların Kazak toplumundaki tesirleri bütün çıplaklığıyla aktarılır. Eserlerde, Bolşevik ihtilâlından sonra Beyazların[4] Kazak köylerinde yaptıkları zulüm, Sovyet rejiminin gelmesiyle yürütülen kolektifleştirme siyaseti (1920'ler) ve bu siyaset sonucunda temelde hayvancılıkla geçinen Kazakların hayvanlarının ellerinden alınmasıyla karşı karşıya kaldıkları durum ile açlık çok canlı bir şekilde anlatılır. 1930'larda tasfiye siyaseti sonucunda çoğunlukla Kazakların ileri gelenleri "Halk düşmanı" (Halık jauı) bahanesiyle hapishanelere atılır, oradan da ya kurşuna dizilir, ya da toplama kamplarına gönderilir ve ağır şartlarda çalıştırılırdı. Ab-dik, eserlerinde bu konuyu da işler. "Hayat ya da Şöhret" adlı uzun hikâyesinin kahramanı Batır, bir "Halk düşmanı" çocuğudur. Batır'ın hayatı hikâye edilirken bu durumda olmanın getirdiği inanılmaz zorluklar ve engeller anlatılır. Batır'ın hapishanedeki annesinden bahsedilirken, onun gibi binlerce "Halk düşmanı" iftirasıyla hüküm giyenlerin eşlerinin düştüğü durum anlatılır.

---

[4] Beyazlar, Sovyet rejimini kabul etmek istemeyip silahlı direniş göstermiş olan Çarlık yanlısı Ruslardır.

1940'lara gelindiğinde II. Dünya Savaşı vardır, Kazaklar da vatan koruma savaşına katılmaktadırlar. Savaşa gidebilecek bütün erkekler savaşlarda, kalan halk; kadın, çocuk ve yaşlılar, ağır ve zor şartlarda, geçim sıkıntısı ile tarım ve hayvancılıkla meşgul olurlar. Bütün bunların yanında, geride kalanlar savaş meydanına yardım göndermek için ağır vergiye de tabi idiler. Kazak toplumunun maddi ve manevi açıdan çektiği zorluklar, ağır insan telefatı, yazar Abdik'in eserlerinde kendilerine yer bulurlar.

Sovyet devrindeki Kazak toplumunun yaşadığı birçok trajedi, Stalin ismiyle bağlantılıdır. Siyasetin uygulanmasında aşırıya kaçma gibi, Stalin'in kültleştirmesi de bir illet olmuştur. Stalin kültleştirilmesi, "Hayat ya da Şöhret" povestinde, Sakan örneğinde aktarılmıştır. Bu uzun hikâyede, yatılı okulda okuyan dört lise öğrencisi, sert kış şartlarında okullarının biraz ısıtılabilmesi için odun hazırlamak ve dal kesmek için yerleşim yerinden uzak bir yere giderler. Akşama kadar dal kesen çocuklar hem yorulmuş hem de acıkmışlardır. İçlerinden birisi, üç kilometre kadar bir yerde uzaktan akrabası olan Sakan'ın yaşadığını söyleyerek, ona uğramayı teklif eder. Bu akraba, deve yetiştirdiği için ısısız bir yerde tek aile halinde yaşayan, fazla geleni gideni olmayan bir evdir. Sakan, lise öğrencilerini çok iyi karşılar, çocuklar akşam yemek yiyip, bu evde gecelerler.

"Önlerine et geldi. Sakan ortaya konan tabağın altına koymak için içeriden bir tomar gazeteyi alıp, birini açıp bakmıştı ki, ilk sayfada Stalin'in resmini görüp korkuyla 'Eyvah, bu

kişi çıkıverdi' dedi. İkinci gazeteyi açtı, orada da aynı resim varmış. Üçüncü gazetede de önderin resmi vardı. Sonunda dayanamadı, 'Her neyse, bu kişi önder olabilir, ama yemekten *büyük değildir' diye, son gazeteyi tabağın altına seriverdi.*" … Bu olayın üzerinden fazla vakit geçmeden, ana kahraman Batır, Sakan'ın hapse atıldığı haberini duyar. Suçu ise Stalin'in resmiyle alay edip, tabağın altına sermesi idi. Hüküm giyme maddesi, Sovyet karşıtı propaganda yapmış olması. İşin en ilginç kısmı ise bu olayı kimin yetiştirdiği konusu idi. Batır, önceden de NKVD'nin [dönemin İç İşleri Bakanlığı], çocuklar arasından dahi kendilerine ispiyoncu tayin ettiklerini duymuştu, fakat Sakan'ın evine giden dört çocuk. Birisi kendisi, kendisinin bu kurumla ilişkisi olmadığını biliyor. O zaman kalan üç kişiden hangisi olabilir? Üçü de biz değiliz diye kendilerinin olmadığını söyleyip yemin ediyorlar. Hiçbir insana inanmak mümkün değil.[5]

Yazar Tölen Abdik'in, "Hayat ya da Şöhret" uzun hikâyesinde, usturuplu şekilde sıkıştırmış olduğu bu bilgi, aslında gerçek hayattan bir kesit ve döneminde oldukça sık rastlanmış olan bir illettir. Tarafımızdan yürütülmekte olan Orta Asya'nın Sovyet dönemindeki tarihini, dönemin şahitlerinden, yaşayanların gözünden kaydetmeyi amaçlayan sözlü tarih projesi çerçevesinde, çok benzer olaylara hem Kırgızistan'da, hem Kazakistan'da defalarca rastlamıştık. Örneğin Stalin kültünün güçlü olduğu dönemlerde, Kırgızistan'da gerçek hayatta yaşanan bir olayda, birisinin, hasmının ayakkabısının altına Stalin

[5] http://referat.resurs.kz/ref/tugir-men-gumir/7/

resminin olduğu gazeteyi sermesi, sonra da arkadaşını ihbar etmesi ve mağdurun hapse atılması, bu şekilde hasmının hayatının çıkmaz yola sürüklenişi, bizlere bu sözlü tarih çalışmaları esnasında anlatılmıştı. Tölen Abdik, böylece gerçekte yaşanmış olan olayları ve tarihi ustalıkla eserlerine dâhil etmekte, okurlarının tarih bilgisinin ve bilincinin artmasına katkıda bulunmaktadır.

"Baba" povestinde, ölüm döşeğinde yatan babasının başında bekleyen oğlu, babasının daha önce anlattıklarını hatırlar. Yazar, hatıralar vasıtasıyla geçmişi ve tarihî olayları kaleme almaktadır. Son saatlerini yaşayan babasının hayatını hatırlarken, onun yaşamış olduğu dönemde Beyazların Kazak köylerine yaptıkları zulümler, Sovyet rejiminin tesisi esnasında halkın yaşadığı zorluklar, iktidarın dine karşı açtığı savaş, kolektifleştirme sancıları ve yankıları, II. Dünya Savaşı, yokluklar, ölümler, kayıplar ve ekonominin düzeltilmesi için verilen emekler gibi olaylar hatıralarda belirir. Bu eser, Kazakların Sovyet devrinin ilk yıllarındaki yaşayış ve tarihi ile ilgili oldukça önemli hatıraları kayda geçirmiştir. Bununla beraber, şehirde eğitim aldıktan sonra orada yaşamaya devam etmiş olan ve babasına gereken ilgi ve önemi gösteremediğini düşünen oğlunun vicdan azabı konusu da işlenir. Memleket kavramı, halkı ile beraber olma değerleri, oğlunun yüreğini ölümden beter sızlatır.

Ayrıca, Abdik'in eserlerinde zengin etnografik ve folklor malzemeleri de bulunmaktadır. "Ölü Ara" romanında "ak süyek" oyununun tasvir edilmesi gibi, diğer birçok eserinde de

Kazakların gelenek ve görenekleri çok ustaca işlenmiştir. Yazar, dilini, gelenek ve göreneklerini, benliğini, kimliğini kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalan Kazak toplumu için değerli birçok etnografik ve folklorik malzemeyi, Sovyet zamanında bile çekinmeden eserlerinde işlemiş ve genç nesli bilinçlendirmek amacıyla bilgisini paylaşmıştır.

Tarih Yazımında Adalet Sorgulaması

Tölen Abdik'in, "Ölü Ara"[6] romanında "Oymawıt" ve "Seyit" adlı kahramanların tartışması ile toplumun ulaşmak istediği hedefler ve adalet, dürüstlük, eşitlik gibi manevî değerler sorgulanır. Ayrıca, başarı ve gelişme kavramları da sorgulanır. Bununla beraber tarihi, tarih yazımını ve tarih yazıcılığındaki anlayış da tartışılır. "*Aman Tanrım, …biz tarihten Büyük İskender'in dönemini, Yunanistan'ın en başarılı çağı diye okuduk. Başarı ne demek? Ülke ne kadar çok suç işlerse, ne kadar çok yeri işgâl ederse, ne kadar çok insanı kırarsa, o kadar çok başarı mı demektir? Bundan sonra nasıl olur da hakikat, adalet veya mutluluk hakkında konuşabiliriz.*"[7] Baş eğdiğimiz liderlere, güçlü

[6] Ölü ara (Өлiара), iki ayın arasıdır, yani dolunay bitip yeni ayın çıkmasından önceki birkaç güne denir. Temel olarak hayvancılıkla geçinen Kazakların birçoğu, yeni ay doğmadan önceki bu birkaç günde, gelecek ay için hava tahmini yaparlardı. Bu tahminlere göre de geçimle ilgili planlar yapılır ve uygulanırdı. Ölü ara, mecazi olarak ise geçiş dönemi anlamına gelmektedir. Nitekim bu romanda da 1920'lerde rejim değişikliği ile birlikte Kazakların yaşadıkları, kolektifleştirme siyaseti çerçevesinde eski hayat tarzı ile yeni düzenin tesisi arasında yaşanan zor günlerden bahsedilir.

[7] Abdik, Öliara, s. 19, http://ikitap.kz/book/T_abdikov_oliara/index.html#/19/zoomed

derken acımasız olan da onlar değil mi, tarihte en çok kan döken liderleri en başarılı diye mi kabul ediyoruz, şeklinde paradokslar doğurur ve okurlarını sorgulamaya davet eder.

Felsefî Sorgulama ve İrdeleme

Tölen Abdik'in kendine özgü tarzı, felsefî sorgulama ve felsefî düşünce şeklidir. "Feraset Savaşı", "Sağ Kol", "Hakikat" ve "Batiş Kız ve Erseyit" gibi birçok eseri ezber bozar ve insanları düşünmeye sevk eder. İyi ve Kötü, Merhamet ve Zulüm, Sevgi ve Nefret nedir? Bunların açıklaması, dozu nedir? Bu kavramlar göreceli veya kendi içinde dahi değişken değil midir? Örnek olarak suyu alır. Çin felsefesindeki "yin ve yang" anlayışından yola çıkarak suyu sorgular. Su, hayattır, insanlar susuz yaşayamazlar, su iyidir; ancak bahar olup, karlar eridiği zaman dereler taşar, su sele dönüşür, can ve mala zarar verebilir, bu sefer su kötüdür. Dereler eski hâline döndüğünde, su yine iyi bir güçtür. Demek ki, iyilik de kötülüğe dönüşebilir, kötülük de tekrar iyiliğe çevrilebilir. İyi nedir, kötü nedir? Bu kavramlar da göreceli mi, değişken mi?

Sosyal Problemler

Yazar Abdik, ayrıca toplumdaki önemli sorunları kaleme alır. Toplumda yer almakta olan temayüller, manevî çöküş, makam sevdası, rüşvet, ikiyüzlülük ve riyakârlık gibi olumsuz olaylara ve değişmekte olan değerlere dikkat çeker. Sosyal problemleri gündeme taşıyarak onlarla savaşır. Örneğin, "Hayırsız Cuma"

hikâyesi, bir bakanın bir günlük hayatı üzerine kurulmuştur. Bakanın görevine son verilmiş olması, ona o kadar ağır tesir eder ki, aynı günün sonunda kalp krizi geçirerek hayatı son bulur. Hayatında üst düzey yönetici olmaktan başka iş yapmamış bu kişinin elinden başka bir iş gelmezdi. Hayatının anlamı makamdan ibaret idi. Makam ve iş sevdası ile eşi ve tek çocuğuna bile zaman ayıramamıştı. Bütün sorunları bakanlık forsunu kullanarak halletmişti. Ailesine fazla zaman ve ilgi gösterememiş olmasından ailesi de o kadar şikâyetçi değillerdi; çünkü eşi de bu forsa ve konfora alışmış durumdaydı. Koltuğun gitmesi, ömrün sonu idi. Bu hikâye ile yazar, toplumlardaki yine önemli bir mesele olan makam sevdası ve koltuğun kudretinden bahseder, insanların makama ne kadar anlam yükleyebildiğini ortaya koyar.

Nesiller Arası Çatışma

Tölen Abdik'in kaleme aldığı eserlerde nesiller arası çatışma ve fikir ayrılıkları da vücut bulur. Eskiye karşı yeni, şehre karşı kırsal anlayış, modernleşmeye karşı geleneksellik gibi sorular ve sorunlar, eserlerinde ustalıkla işlenmiş olup okuyucuyu düşündürmektedir. Abdik'in "Baba" uzun hikâyesinde ve "Konuklar" hikâyesinde bu konuların farkına varmak mümkündür. "Konuklar" hikâyesinde yaşlanmakta olan eşiyle beraber köyde yaşayan Ergabıl dede, tatil dönüşü ailesiyle bir günlüğüne uğrayacak olan oğlunu, özellikle de torununu hasretle bekler. Sonunda "konuklar" teşrif ederler. Şehirli gelinin

kılık kıyafeti, Kazakça konuşamaması büyükler tarafından yadırganırken, oğulları tarafından âdeta gurur kaynağı gibidir. Torun, sadece Rusça konuştuğu için, dedesini değil özlemek, yaklaşmaz bile. Üstelik Kazakça konuşmaları anlamamaktadır. Okusun, adam olsun diye şehre gönderdikleri oğulları jeoloji konusunda pek bilgili ve başarılı bir uzman olmuş, yabancı ülkelerde gezmektedir. Büyükbaba, hiç değilse yılda bir hafta yanlarında kalmadıklarına sitem etmektedir. Büyükler, çocuklarının köydeki iş ve evlerine sahip olmaları ve yeni neslin eski kurulu düzenlerini devam ettirmeleri beklentisindedirler. Büyükbabanın bir diğer beklentisi ise, Kazak geleneklerinde görülen, torunun dede ve nenesinin yanında talim ve terbiye alması için bırakılmasıdır. Dedesinin bu isteğine karşı, oğlu, köyde Rusça eğitim veren okulun olmamasını ileri sürer. Dedesi çok kızgın ve üzgündür. Babası ise oğlunun iyi bir eğitim almasını istemektedir… Bu eserde, diğer birçok eserden farklı olan bir özellik olarak, olay örgüsünde mutlak doğru veya iyi ile kötünün olmaması göze çarpar. Hikâyede nesiller arası anlayış farkı, fikir ayrılığı ve çatışma vardır, ancak birini haklı çıkaracak şekilde yazılmamıştır, çünkü herkes kendisine göre haklıdır, kendine göre bir doğrusu vardır. İşin özü, değişen anlayıştır…

Mesajları Semboller Vasıtasıyla İletmesi

Tölen Abdik'in yazarlığının bir özelliği, mesajı semboller kullanarak iletmesidir. "Feraset Savaşı" adlı uzun hikâyede felsefî sorgulama ve irdeleme yaptığından yukarıda

bahsedilmişti. Aynı povestte yoğun bir sembolik anlatım da göze çarpar. Eser, psikiyatride kişilik bölünmesi veya çoklu kişilik diye adlandırılan hastalıktan muzdarip olan bir hastanın günlüğünü konu alır. Hikâye, kişilik bölünmesinden bahsediyor gibi görünürken, aslında ikiyüzlülükten ve riyakârlıktan bahsetmektedir. Aynı zamanda iyilik ve kötülük kavramlarını da sorgulamaktadır. "Sağ Kol" ve "Feraset Savaşı", tıp veya psikiyatri konularından bahsediyor gibi ise de bu sembollerle aslında sosyal problemler ele alınmaktadır.

Tölen Abdik'in eserlerini inceleyen Amangeldi Kenşilikulı şöyle belirtir: "İşin esasında hikâyedeki S*ağ Kol'da, bir insanın vücudunda yaşayan çift kişilikte, zulmün sadece dış görünüşünü göstermek için seçilmiş olan sembolik işaretlerdir, fakat hikâyedeki gerçek suçlular bunlar değildir. Asıl suçlu, akla itaat etmek istemeyen, hiçbir şeyi dinlemek istemeyen insan zihniyetidir…*"[8]

"Cehennem Ateşi Gülücüğü" adlı uzun hikâyede (bu eseri 30 yıl önce Juldız dergisi, yabancı ülke konu ediliyor, uygun değil açıklamasıyla yayımlamayı reddetmiştir), acımasız bir şekilde kaybolan Kızılderili kabilesinden bahsediyor gibiyken, aslında Kazak ulusunun kaderinin tehlikede olduğu mesajını verir.

Toplamda Tölen Abdik'in yayımlanmış olan on hikâyesi, on uzun hikâyesi, bir romanı ve iki piyesi bulunmaktadır, ancak yazarın kalemi bununla noktalanacak değildir. Okurları,

---

[8] Amangeldi Kenşilikulı, "Parasat Maydanı", Juldız, No:11, 2012, http:// www.writers.kz/journals /?ID=11&NUM=184&CURENT=&ARTICLE=5048

Abdik'in yeni eserini hasretle ve sabırla beklerler. Hem daha sık, hem daha çok, daha kapsamlı yazmasını arzu eden birçok müptela okuru bulunmaktadır. Yazar ise olay örgüsünü, eserin her bir detayını iyice planlamadan yazmayan, "az ama öz" yazmayı tercih eden biri olarak tanınır.[9]

Eleştirmen Amangeldi Kenşilikulı, Tölen Abdik'in eserlerini tahlil ederken, yazar için "gaddar yetenek" tabirini kullanmaktadır[10]. Kenşilikulı'nın da belirttiği gibi, eserlerinde olaylar "mutlu son"la bitmez. Bu özgün tarzı, Abdik'in okuyuculara özel bir mesaj ve ders vermek istediğini düşündürmektedir.

[9] http://www.astana.kz/ru/node/71455

[10] Amangeldi Kenşilikulı'nın makalesini

Sonuç

Yazar Tölen Abdik'in düşündüren, sorgulayan ve sorgulatan bir tarzı vardır, insanları düşünmeye sevk eder. Eserlerinde olay örgüsünü, felsefî düşüncelerle, sorgulamalarla ve felsefî derinlikle nakşetmiştir, ancak okuyucusunu bu sırada hiç sıkmadan sürükleyici bir şekilde olayların içine çeker. Eserlerini okuyunca tesirinden çıkamadan, unutamadan gezindirir insanı. Meslektaşları ve akranları, yazar Tölen Abdik için, "insan ruhunun arkeologu" namını vermişlerdir.

Yazar, ayrıca sözlü tarih hazinesinin en güzel örneklerini sunar. Öyle olaylardan bahseder ki, ömürlük ders olur okurlara. Halkımızın geçmişini, tarihini öyle güzel örneklerle, çarpıcı bir şekilde öğretir ki, gelecek nesiller bir daha hiç unutmasınlar, unutamasınlar, aydınlansınlar ve bilinçlensinler. Yazar, Kazak halkının gelenek ve görenekleri, etnografı ve folkloru bakımından da değerli inciler sunar.

Abdik, eserleri vasıtasıyla, toplumdaki önemli sorunlara dik-dhattnp,: /T/wüwrkwiy.ewrTitüerrksç.kezs/ ij'onuernakaltsa/r?mIDas=ın11ı &isNe UKMard=e1ş8 4K&alCeUmRleEr NDTe=rg&isAi, RSTaIyCı:L7E0=, 5E0k4i8m2s0a1y2fa'sdıennokumak mümkündür.

kat çeker. Toplumda yaşanmakta olan olumsuz olaylara, değişmekte olan toplum değerlerine işaret eder ve uyarır. Örneğin, gazetecilerle bir sohbetinde Abdik, toplumda zengin

olmanın ulusal ideolojiye dönüşme meylinden korkuyla bahseder. Hâlbuki, toplumun hedef ve emellerinin, manevî zenginlik olması gerektiği, bağımsız devletin gelişmesi için çalışılması gerektiğini belirtir.

Yazar Tölen Abdik'in eserleri, özgün tarzlarıyla Kazak edebiyatında oldukça önemli yere sahiptir. Yazarın jübilesini kutlar, nice yıllar ve başarılı eserler dileriz.

FERASET SAVAŞI

Amangeldi KENŞİLİKULI
Çeviren: Almagul İsina

Söz sanatına büyük bir hazırlıkla adımını atan Tölen Abdik, yirmili yaşlarında yazdığı "Sağ Kol" hikâyesiyle edebiyat dünyasında büyük yankı uyandırdı. Kalem ustası, "Feraset Savaşı" gibi olgun eserini ise altmışlı yaşlarında yazdı. Zaman içinde değerlendirecek olursak, iki eserin vücut buluşu arasında otuz yıllık bir zaman süresi var. Bu sürede Tölen'in kalemi meyvelerini verdi. Birçok eseriyle edebiyatımızın paha biçilmez hazinesini daha da zenginleştirdi. Bu eserler, sözünü ettiğimiz zaman süresini birbirine bağlayan ve Tölen'in yazarlık serüveninin altın köprüsü olan "Feraset Savaşı" isimli hikâyesinin ortaya çıkmasına vesile olan eserler dizisidir.

Edebiyat dünyasına adım atmasını sağlayan "Sağ Kol" hikâyesi, yazar Tölen Abdik'in söz sanatındaki duruşunu sergileyen ilk eseri oldu. Bir eserden ziyade daha fazla yazarın yüreğinin çığlık sesine benzeyen "Feraset Savaşı" hikâyesi, aynı zamanda kendini zulümle mücadeleye adayan yazarın feraset savaşına dair düşüncelerinin özeti niteliği taşımakta. "Cehennem Ateşi Gülücüğü", "Baba", "Batiş Kız ve Erseyit", "Hayırsız Cuma", "Ölü Ara" gibi eserlerinin sanatsal doğasını değerlendirmeden, kökü derinlere uzanan maneviyatımızla

beslenen usta yazar Tölen Abdik'i tam olarak tanıyamayacağımız su götürmez bir gerçektir.

Eserlerinin doğası Çehov'a benzeyen Tölen'in yaratıcılığında fazla gaddarlık da mevcuttur. Ünlü kalem ustaları Tolstoy ile Dostoyevski kendi eserlerinde Maslova ve Raskolnikov gibi yaşamdan umutlarını kesen insanların iç dünyalarını adeta karanlıktan çekip alıp onları tekrar hayata döndürür. de ise iyilik uğruna mücadele etmesi gereken ışık söner, Çehov ve Abdik'in eserlerininsanın son umudu param parça olur, kendisi zulmün ateşinde yanar. "Cehennem Ateşi Gülücüğü" adlı hikâyesinde Abdik'in gaddarlığı Çehov'u bile geride bırakır. Acımasız zulmün gerçek yüzünü ortaya çıkarmak için hatta bir kabileyi tamamen yok etmekten bile çekinmez.

Hikâyede Araku kabilesinin zalimane bir şekilde yeryüzünden silinişinden bahsedilir, ancak "Cehennem Ateşi Gülücüğü"nü okuyan herkes çektiği çileden yüreği kan ağlayan, cehennem ateşinde yanan Kazak ulusunun ruhunu ve acıklı kaderini hisseder. Ab-dik, sanata sadece şeklen yaklaşan bir yazar değil, aynı zamanda Allah'ın büyük yeteneklere emanet ettiği ulvi amaçlarını doğuştan kavrayabilen, katı kural ve geçici ideolojinin etkisi altına kalmayan usta kalemdir. Eserleri adeta efkârımızı dağıtıyor, hislerimize tercüman oluyor ve en önemlisi; bizlere insanlık çizgisinin dışına çıkmamayı öğreten eserlerinin temelinde, günlük çıkar peşinden koşmayan, zulümle mücadele eden, iman ışığı gibi parlayan bir iyilik düşüncesi yatmaktadır. Uydurma ideolojiye alet olarak günlük çıkara,

kulluk ideallere hizmet eden hiçbir eseri bulunmamakta. Yazarın kaleminden çıkan hikâye ve romanların iç doğasında zalim sistemin doğurduğu adaletsizlik karşısında duran vicdan sesi ve hayatın vahşi gerçeklerine baş eğmeden isyan başlatan kutsal düşünceler bulunmakta. Tölen, sistemin ihtiyacından doğan uydurma gerçekleri değil, zulmün saltanat kurduğu tarihin derinliklerindeki İlahi gerçekleri arayan bir kalem ustasıdır. Yazarın gerçek arayışını konu ettiği bu tür eserlerinden birisi de "Cehennem Ateşi Gülücüğü" hikâyesidir.

Eserin başkahramanı Bay Eduard Beyker uygarlık dünyasında devrim yapan büyük bir bilim adamıdır. Yaptığı bütün ameliyatlar başarılı olmuştur. İnsan dışında her şeyi yapabilir. Bay Beyker morgdaki ölüyü bile diriltebilen bir tıp fenomenidir. Yaşama umudunu kesen hastaları bile ayağa kaldırabilen gerçek bir sihirbazdır. Bir taraftan kökenini ile bağrında ninnilerle büyüttüğü vatanını unutan, şöhretin en yüksek basamağına kadar yükselen profesörü suçlamak yersizdir belki. Uygarlık dünyasına o kendi iradesiyle gelmemiştir. Tamamen yabancısı olduğu bu hayata onu getirense kendisine zerre kadar kıymet vermeyen zalim kaderin rüzgârıdır. Yoksa onun amacı asla uygarlığa hizmet etmek olmamıştır. Hayallerinde asla geriye saramayacağı günlerin, şan ve şöhret dolu yılların inadına, uygarlığı ortadan kaldırmak isteyen bir insandı o. Bunu da yapabilirdi.

Lanet olası şu uygarlık olmasaydı, Kiyakulu – Beyker'in kaderini belirleyen rüzgâr tamamen farklı bir yönden esecek, hayatı farklı bir biçimde şekillenecekti. Atalarından emanet

kalan kahramanlık bayrağıyla kutsal savaşlara katılmak, halkın takdirini toplamak, sevdiği kızla mutlu hayat sürmek ve bolluk içinde yaşamaktı en büyük hayali. Babası Çoro'nun izinden giderek şifalı bitkilerden yaptığı ilaçları, sadece Araku kabilesinin tedavisinde kullanacaktı. Araku kabilesinin sekiz kamının (baksı) birisi sıfatıyla herkesçe tanınan Beyker, hatta gerekirse canını kardeşleri için feda edecek, şehit olacaktı, ancak hayatı hayallerinden farklı bir biçimde şekillendi. Kiyaku-Beyker'i ıstırap ve çile dolu bir hayat bekliyordu. Bu yolda ilerlerken çocukluk hayalleri de kahpe kaderin sert kayasına çarparak param parça oldu. Üzerine çöken onca ıstırabın altından kalkamayan Beyker doğup büyüdüğü yurdundan uzaklaştı, aradan geçen onca zaman sonra yüce hayallerini unutarak bir uygarlık insanına dönüştü. Kendini tamamen ilme adadı, üstün çaba ve gayreti sayesinde insanoğlunun hayal bile edemeyeceği nimet edindi. Sahip olduğu müstesna yeteneği sayesinde dünyanın en ünlü insanı oldu. Eğer olaylar ummadık bir anda değişmeseydi, Bay Beyker geriye dönüp hiçbir şeyi hatırlamayacak ve hayatının seyri hiç değişmeyecekti.

Bay Beyker'e Livito Pallatelli isimli İtalyalı bir gazetecinin röportaj yapmaya gelişi ve aralarında geçen sohbet, olayların seyrini tamamen farklı bir yöne çeker. Bundan sonra okur, insanoğlunu kendine adeta Tanrı gibi itaat ettiren bir kudret sahibinin değil, yaşadığı hayatın gölgesinden kurtulmak için uzun yıllar boyu kendi kendini kandıran bir bedbahtın yürekler burkan can ağrısıyla tanışır ve ona karşı bir acıma hissi, okurun bedenini

sarar. Gazeteciyle tanıştıktan sonra profesörün içinde şiddetli bir fırtına kopar, duyguları altüst olur. Çocukluk yıllarında geride bıraktığı hayatın acı tadını hatırlar ve vatan hasreti adeta yüreğini tırmalayıp durur. İşte ancak o zaman profesör kendisinin asla bir büyük bilim adamı değil, Araku kabilesinin temsilcisi Kiyaku olduğunu hatırlar. Gerçek anlamdaki mutlu hayatının penceresinden hayal gezintisi yaparken ıstırap çeker. Okuru sürükleyen esas olaylar zinciri burada başlar.

Acımasız uygarlık Araku kabilesine kan kusturdu, kahramanlarının cesaretini kırdı, kızlarını köle, oğullarını kul yaptı, illet hastalık bulaştırıp en sonunda yeryüzünden yok etti. Görüntüde üzeri "insanlık bayrağıyla" örtülü, özünde ise "hizmet" bahanesiyle zorbalıklarla gerçekleştirilen bütün bu zulüm, sadece yeryüzündeki üç beş ulusun çıkarını gözetliyordu. Bu da gaddarlıktan başka bir şey değildi.

Eserin sonunda Bay Beyker Brezilya'ya gider, kendisini şöhretin zirvesine taşıyan uygarlığın, kabilesinin topraklarına nasıl el koyduğuna, onları nasıl yok ettiğine bizzat şahit olur. Sonunda Beyker Araku kabilesinden geriye kalan son Kızılderili'yi bile kurtarmaya gücü yetmeyip, çaresizlik içinde kıvranıp kalır. Araku kabilesinin en son temsilcisi olduğunu kendisi de unutur, İnsanlığından utanır, kahrolur.

Yazarın "Cehennem Ateşi Gülücüğü" hikâyesi, eleştirmen Esey Jenisulı'nın da açıkça belirttiği gibi, asla önemini yitirmeyecek bir eser olarak kalacaktır. Bu da Kazak milletini, uzun zaman boyu sessiz kalan ruhuyla dertleştirdiği, içini

döktürdüğü için önemlidir anlamına da gelmez.

İnsanlığa özgü düşünce ve fikri boğmak için can atan vahşi uygarlığın tekrar hâkimiyet kurduğu, menfaatleri uğruna büyük imparatorlukların bütün bir ulusu yeryüzünden silme yollarını aradığı, bilincimizin tekrar bir suça bulaşmaya başladığı bu dönemde bu tür eserler önemini asla yitirmez. Aksine artacaktır. Ezilen uluslara olan merhamet duygusunu uyandırmak, insanoğlunun bilincini canlandırmak, onları vahşi uygarlık zulmüne karşı örgütlemek için "Cehennem Ateşi Gülücüğü" gibi eserler ebediyete kadar yaşatılmalıdır, çünkü eser bir yandan Kazak ulusunun kalbini avuturken, bir yandan da insanlığın ortak tasasını dile getirir. Tıpkı eserdeki Kabıl'ın bıçağı gibi uygarlık icadı "makinalar" bizleri yok etmeden, bu gibi eserler bütün dünya dillerine çevrilmeli, insanlığın ortak hazinesine dönüştürülmelidir.

"*Baba*" hikâyesinde anlatılan olaylarda tamamen farklı bir durum söz konusu olmasına rağmen, bize hayatın akışında unutulmaya yüz tutan bir başka zulüm gerçeğini hatırlatan söz konusu eser, aslında bana göre Cehennem Ateşi Gülücüğü'nü tamamlayan bir eserdir.

Hikâyenin içine derinden daldıkça, iki eser arasındaki manevi uyumu ve aynı kaynaktan beslenen iki farklı düşünce arasındaki yakınlığı hissetmek mümkün. Bir ulusun yaşatılması adına yapılan mücadele kadar, lanetli bir dönemde soyunu devam ettirmek için çocukları adına feraset savaşı yürüten başkahramanın çektiği çile ve ıstırap da önemlidir.

Eserde acımasız bir dönemde yaşayan bir sülalenin yok olmanın eşiğine gelmesi ihtiyar Seysen'in kaderi üzerinden anlatılır. Hikâyenin sonunda, yazar Abdik'in bu eseri yazarken, Tomas Mann'ın bir ailenin çöküşünü anlattığı "Buddenbrook Ailesi" romanından etkilendiğini fark etmek mümkün. Ancak Abdik, Alman yazarın insanlığı ilgilendiren derin fikirlerini kendine özgü tarzıyla süsleyerek, milli edebiyatımızın paha biçilmez eserlerinin arasında yerini alabilecek müstesna bir eser yaratmıştır. Hikâye, Sovyet döneminin uydurma gerçeklerinin değil, Rus Kozaklarının zorbalıkları, bir ulusu yok olmanın eşiğine getiren açlık, kıtlık, kanlı aydınlar tasfiyesi gibi hayatın derinliklerinde gizlenmiş gerçekler üzerine kuruludur. Hikâyenin Sovyet İmparatorluğunun kanlı döneminde yazıldığını dikkate alırsak, Tölen'in bu cesaretine hiç şüphesiz ki, manevi bir kahramanlık denilebilir.

Tölen Abdik, halkın kaderinin ateşteki sıcak tavada cayır cayır yanan yağa benzediği ve insanların hayvandan da beter katledildiği bir dönemde dünyaya gelen Carmağambet'in beş oğlundan hayatta kalabilen tek evladı Seysen'in bu dünyaya veda edişini anlatırken birçok yazarın cesaret edemediği acı gerçekleri dile getirmiştir. Bu eser dikkatli Sovyet sansürünün gözünden nasıl kaçmıştır bilinmez, ama şansı yaver giderek Sovyet döneminin propagandası yerine, Kazaklara uygulanan zulmü ortaya çıkaran eser, 1970'li yılların sonlarında beklenmedik bir anda okurların beğenisine sunulmuştur. Yeni bir rejim kurmak için yapılan mücadele, Jarmagambet ailesine dert ve

tasadan başka bir şey kazandırmamıştır. Hepsi birer aslan parçası oğullarının en büyüğü Nurcan'ı atlı Rus Kozak askerleri kısrak tutarken vurarak öldürür. Bir başka oğlu Kapsattar ise aldığı darbe sonucunda hayatını kaybeder. Absattar ise karısı, çoluk çocuğuyla birlikte açlığın kol gezdiği o acı yıllarda hayatını kaybeder. Düysen isimli oğlu hayatını Sovyet hükümetine adar, bu uğurda büyük emek sarf eder, ancak her şeye rağmen vatan haini yaftasıyla tutuklanır ve dönüşü olmayan bir sürgüne gönderilir. "Baba" hikâyesi yazarın önceki eserlerinden çok farklıdır. Bu eserde artık insanlığın zulüm karşısında galip geldiğini görebiliriz. "Baba", Abdik'in yaratıcılık gücünün ortaya çıkardığı en parlak eserinden biridir. İhtiyar Seysen, çocukken babasına yardım edemediği için çaresizlikten kahrolur, içini bir pişmanlık kemirirdi, ancak sülalesini kurtarma uğruna zalim rejime karşı yaptığı feraset savaşında nihayet amacına ulaşır. Hayalleri gerçek olur.

Bir insan için hayallerini gerçekleştirdikten sonra ölmekten daha büyük bir mutluluk olabilir mi? İşte, bu yüzden feraset savaşını kazanan, kendi memleketinde akraba, eş dost arasında ölen ihtiyar Seysen, uygarlık âleminde yaptığı devrimiyle dünyanın tanıdığı Edvard Beyker'e göre bin kat daha mutludur; çünkü ihtiyar Seysen'i ölümünden sonra da hatırlayan, cenazesini ise milli geleneklerin gerektirdiği şartlara göre gerçekleştirecek ferasetli bir evladı var. Evladı, bu hayat serüvenindeki ölümle ilgili bir birinden farklı defin törenlerinin sırrını anlayabilecek kadar akıllıdır.

Usta yazarın eserlerini okurken, acımasız kaderin şiddetli fırtınası bilincimizi derinden sarsıyor, iç dünyamızı ise adeta altüst ediyor. Sanatın en yüksek tepesinden bakacak olursak, yazar Ab-dik, yalnızca kalemi kuvvetli bir yazar değil, aynı zamanda insan kalbine derinden sızan zulmün nice gizemini de bilen derin bir düşünce adamıdır. Kalem ustasının sözünü ettiğimiz bu özelliği, onun "Batiş Kız ve Erseyit" hikâyesinde en iyi şekliyle yansımasını bulmuştur. Kısa bir hikâye olmasına karşın, olayın yükünü üzerinde taşıyan bu eserde insanın kalp acısı köküne kadar inilerek anlatılır. Yazar tarihin derinliklerine gizlenen zulmü gün yüzüne çıkartır. Bir ailenin yaşadığı acıyı anlatan eseri okumaya başladığımızda tasadan bitkin düşen Kojaken'in can ağrısını, kalbimizle hissederek üzülüyoruz ve dertleniyoruz.

Sanat anlamında Tölen Abdik, elindeki yazarlık hançerini, insanın kalbine merhametsizce saplayabilecek kadar gaddardır. Aynı zamanda insanın iç dünyasına saklanan zulmü çekip alıp çıkartabilecek kadar cesurdur ve onu en sert şekilde cezalandırabilecek kadar gözü kara yaratıcı bir yazardır. Çehov, yarattığı karakterlerine eziyet çektirip, onların üzerinde tüyler ürperten nice deneyimler yaparken, usta kalem Abdik de bu yalan dünyadaki zulmü anlatabilmek için insanın son umudunu kırmaktan, son ışığını söndürmekten ve hayatını karartmaktan çekinmez. Bundandır ki, yazar nefsinin bir kulu olan çocuğunu işlediği günahları yüzünden, karıncayı bile incitmeyen Kojabek'e de acımaz. Kojabek yazar tarafından nice çileli yollardan

geçirtilir. Bununla yetinmeyip onun son umudunu kırar, acıyla baş başa bırakır.

Gözle görünmese de bir insan ruhunda yaşayabilen çift kişilik, Kojabek'in oğlu Bolat'ta da rastlanmakta. Yazar bir yandan Bolat'ın içinde barındırdığı şeytanî doğasının derinliklerine dalarken, bir yandan da Kojabek'in içinde yaşadığı acıyı farklı açılardan inceler, insan ruhunun gizemini çözmeye çalışır. Kader zinciriyle kelepçelenen zulmün kilidini açmak üzere hareket eder. Bolat'ın yaptıkları kötülükleri ifşa eder, oğlu yüzünden babası Kojabek'i de yaşayan bir ölüye dönüştürüp, onu en ağır şekilde cezalandırır.

"Batiş Kız ve Erseyit" hikâyesindeki Bolat'ın ilk "ben" iyle tanıdığınızda, Kojabek'in çektiği derde üzülür, yüksek feraset sahibi evladını kaybeden garibana acırsınız. Yüreğiniz parçalanır ve içiniz yanar. "Ne zeki bir insandı, yazık Bolat'a!" dersiniz. Zekâsıyla, kimi zaman öğretmenlerini de korkutan Bolat'a bütün millet hayrandır. Üniversiteyi pekiyi diplomayla bitirir. Bir yıl sonra ilçe başkanlığına yükselir. "Yakında il başkanı olacağına," dair rivayetler de yayılır. Genç yaşta herkesin tanıdığı o meşhur Bolat evlenmek üzereyken aniden ölür. "Allah sevdiği kulu erken alırmış yanına." "ölüme çare yok." diyerek üzülür insan. En acı olansa; geriye bir evlat bırakamadan, koskoca bir sülaleyi Bolat'ın kendisiyle birlikte ebediyete götürmesidir. Yalan dünya bu, var mı bir çare?

Ancak, Kojabek oğlunun vefatından sonra beklenmedik bir anda Bolat'ın bir çocuğunun olduğunu duyar. Bir anda zihni

allak bullak olan ihtiyar torununu bulmak için peşinden şehre geldikten sonra akla sığmayan gerçeklerle yüzleşir, oğluyla ilgili gerçekleri öğrenir. İşte burada Bolat'ın ikinci "ben"iyle tanışır, hayal kırıklığına uğrar, tasadan yorulan yüreği yanar. Allah'tan dileyerek sahip olduğu tek evladı milletin övdüğü gibi birisi değilmiş. Bastığı yere ot bitmeyen zalimin ta kendisiymiş meğer. İnsanlara kötülük yapmaktan başka bir işi olmamış bu dünyada. Birçok kızın vebali boynundaymış, zinakâr aşağılığın tekiymiş. Değil yabancı, öz evladının cenazesine dahi gitmeyen aşağılıkmış.

Eserin başkahramanının gözümüzle göremeyeceğimiz ikinci "ben'ini" tanıdıktan sonra onun insanlara yaptığı bütün zalimliklerine şahit oluyoruz. Hikâyenin sonunda içinde biriken belirsiz bir öfke ve kızgınlıktan yüreği sızlayan, birisiyle dertleşmek, sırrını paylaşmak ve şikâyette bulunmak isteyen ama muhatabını bulamayan, iki dünyadaki umudu da param parça olan, içindeki tesellisi tükenen çaresiz ve iki gözü iki çeşme ağlayarak biricik evladının mezarına gelen Kojabek'i görüyoruz.

Yazar Abdik hiçbir zaman iktidarın sözcülüğünü yapmaya, onun uydurma "gerçeklerini" anlatmaya heves etmemiştir. Aksine, insan ruhunun doğasını araştıran, hayatın dipsiz karanlıklarındaki insan ruhunu kötülüklerden arındırdıktan sonra onu ait olduğu manevi kaynağına geri yollayan usta bir kalemdir. Onun eserlerinde gaddarlık, insan ruhunun manevi kaynağında araştırılır. Yazar, yalan dünyadaki cevabı hazır basit sorularının değil, daima gaddarlık doğuran, mantıkla

açıklanması güç metafizik sorularının cevabını arar. Tölen Abdik her zaman pek kimsenin kolaylıkla kalem oynatamadığı bakir konular üzerine yazmıştır.

Yazarın eserlerinde ustalık ve büyük tasvir yeteneği dışında fikri ve kavramsal bilinçlendirmeye de bolca rastlanır. Onun eserini okuyan bir insanın fikir, düşünce ve kavram konusunda ufkunu genişleteceği su götürmez bir gerçektir. Abdik'in önemsiz bulup, onu tanımak istemeyenler, feraset ve fikirden yoksun, manevi zenginlikten mahrum kalabileceklerdir belki. Abdik, geniş görüşlü, insan ruhunun gizemiyle anatomisine derinden inen ve irdeleyen bir kâşiftir. Yazarın hissi ile eserlerinde yarattığı karakterleri iç içe yaşar. Okur, insana dair nice bilinmeyenleri keşfeder, onun ruhunun verimli topraklarında bulunan manevi kaynağı bulur.

Henüz eleştirmenlerin dikkatini çekmese de, yazarın eski eserlerine pek benzemeyen, çağımızın doğurduğu gaddarların yüzündeki maskeyi yırtan ve onu çekinmeden ifşa eden bir eseri, "Hayırsız Cuma" hikâyesidir. Hikâyenin konusunu bir bakanın bir günlük hayatı oluşturur. Yazar, zulmün saltanat kurduğu bir toplumda feraseti kapalı bir insanın, her ne kadar bolluk içinde yüzse de, her ne kadar makamında en üst zirveye tırmanmış olsa da asla mutlu olamayacağını üzerine giderek incelemiş.

Başkahraman Aben İlyasoviç, iktidardan birinin hışmına uğrar ve bir gün içinde makam koltuğundan olur. Bu durum, makam ve mevki kulluğu yapmak dışında elinden hiç bir şey gelmeyen Aben için büyük bir trajedidir. Üzüntüden

kahrolan bürokratın kalbi buna dayanamayıp rahatsızlanır ve ölür. Hikâyede bakanlık görevinden alınan Aben'in hayatının son günü anlatılmasına rağmen, biz yaşayan bir ölüye dönen bu zavallının bütün geçmişini tahmin edebiliyoruz.

Bakanlık görevinden alınan Aben Bey, moral çöküntüsü içerisinde, tıpkı Lev Tolstoy'un, İvan İliyç'i gibi geçmişine yolculuk eder. Makam uğruna ruhunu şeytana satan bu zavallı, evliliğin tadını bile çıkaramamış. Dışarıdaki hayat daha çekici geldiğinden aile saadetinin tadına bile varamamış meğer. Çok tatlı bulduğu mevki peşinden koştururken her şeyi unutarak, biricik evladını da göz ardı etmiştir. Ailenin bütün serveti, ev reisinin yüksek makamı sayesinde biriktiğinden, bütün dilek, dualar sadece bu makama edilir, kısacası her şey onun etrafında dönerdi. Karısı ise hayatını yaşatan, kendilerine itibar kazandıran bu makamı kocasından daha fazla severdi.

Tolstoy'un İvan İliyç'iyle karşılaştıracak olursak, İvan Aben'e göre çok daha mutludur; çünkü İvan'a en azından merhamet eden birisi vardır, o da efendisidir. Bakanlık koltuğundan olan Aben ise yapayalnız. Darda kalınca yanında merhamet eden bir tek Allah'ın kulu yok; çünkü etrafındakilerin hepsi, ona oturduğu koltuktan dolayı değer veren ve sevenlerdi, hatta eşi de bunlardandı, ancak şimdi fark etti ki, şu hayatta güvenebileceği, dertleşebileceği arkadaşı bile yokmuş. Kula kulluk eden eski arkadaşları da ortadan kaybolmuşlar, sürekli değiştirilen bir kıyafet gibi bir tek iş arkadaşları kalmış. Gözünü bürüyen koltuk hırsı yüzünden akrabalarının da hepsini kaybetmişti. Bu fani

dünyada dertleşebileceği, içini dökebileceği bir tek "arkadaşı" varmış meğer; o da yaşamı boyunca kendisini köle yapan, kalbinin kapısına kelepçe vuran, eş dosttan ayıran ekselansları Makam. Artık o da yok. Şimdi ne yapacak?

Abdik, eserinin sonunda bu tür yanıtsız sorular sorarak okurunu derin ve dipsiz bir düşüncenin kuyusuna atar. Belki de bu yüzdendir ki, onun yarattığı karakterleri birden tanıyabiliriz ve asla unutamayız. Okurun, iç dünyasının kapısını bozarak giren bu karakterler, insan gönlünün en güzel köşesinde onunla birlikte yaşar, zulmün param parça ettiği insanın ne gibi felaketle karşılaşacağını sıkça hatırlattıktan sonra defalarca düşünce ırmağına atar. Yazar Abdik'in yaratıcılığının zirvesi sayılan "Ölü Ara" romanını okurken, bu tür sorular sürekli olarak insanın zihnini meşgul eder, huzurunu kaçırır.

Eserin ilk satırlarında, önce kendi halinde huzurlu hayatı olan bir Kazakla karşılaşıyoruz. Gönlü zengin, insanlığı bayrak edinmiş ve bu yoldan sağa sola sapmayan Askar, yıllık okul tatil için köye gelen kardeşi Bayten'in şerefine tay kesmiş, toy yapıyor. Akraba, eş ve dostun yaşamlarını, geleneklere göre sürdüren milletin sevincine diyecek yoktur, ancak kahpe kader bir anda onlara musallat oluverir.

Feraset güneşinin üzerini, zulmün koyu sisi kaplar. Kahramanlık ve adalet bayrağını yüksekte tutan Kazakların devranı sona gelir, gelenek bozulur. İnsanlığa özgü sevgi, iman ve feraset gibi kutsal vasıfların çöpe atıldığı, sinek kanadı kadar değeri kalmayan kul kaderinin havada uçuştuğu zalim bir

dönemin rüzgârı, şiddetle esmeye başlar. Akraba ilişkisindeki merhamet duygusu kaybolur; akraba samimiyetine dayalı neşe, şaka ve nazdan eser kalmaz. Bunlar artık neredeyse kavgaya neden olmaya başlar. İnsanlara özgü sevgi ve muhabbet duygusu yavaş yavaş yerini gaddarlığa bırakır. İtibar sahibi kimselerin ayaklarına çelmeler takılır. Bilenleri çekemeyenler çoğalır. Ayaklar baş olur. Kazak bozkırında insan olarak yaşamanın gerektirdiği her şeyin tükendiği, kahramanlığın yerini deliliğe, adaletinse ihanete bıraktığı, imanın değerinin beş para etmediği çetin bir dönem başlar.

Elindeki iktidar gücünden yararlanarak daha dün bir dilim ekmeği ve aynı sofrayı paylaşan akranının eline kelepçe takarak, sürgüne yollatan gaddarlık, artık büyük kahramanlık olmaya başlar bu fani dünyada. Başkasının sevdiği kızı zorbalıkla kaçırmak da yiğitlik sayılır oldu bu yalan dünyada.

Aklın ve ferasetin zulüm tarafından hapsedildiği bu geçici dönemde gaddarlık ile iyiliğin arasındaki sınırlar kaldırıldı. İnsani değerlerin bir birine karıştığı bir dönemde, zulüm ile merhametin farkını bilenler kalmış mıydı acaba? Kaldıysa da farkı kim söyleyebilir? Zulüm ve merhametin özelliği, farkı nelerdir?

Herhangi bir romanın özgünlüğünü tespit etmek için, karakterler üzerinde tek tek durmanın, onların kişiliklerini değerlendirmenin pek yararı yok. Bu yöntem yanılgıya yol açabilir, yazarın iletmek istediği mesajın derinliğini kavramada büyük bir engel oluşturabilir. Romanda, feraset savaşında

yenik düşerek insanlık serüveninde yolunu kaybeden karakterler fazla olduğundan, bu tür tahlil yapmak imkânsız. Dolayısıyla bu yazımızda sadece Tölen Abdik'in vermek istediği esas fikir üzerinde durarak, elimizden geldiği kadar eserin ruhunu derinden incelemeyi, kalem ustasının hayat görüşünü ortaya çıkarmayı gaye edindik. Bugüne kadar bunun için gayret eden pek kimse olmadı, ancak yine de bir tek makaleyle karakterlerin özelliklerini ortaya çıkarabileceğimizi iddia etmiyoruz; çünkü romanda, bir birinden farklı yüzlerce karakterle ilgili görüşün ortaya çıkarılması kolay değildir. Bu yüzden yazımızda romanın ana fikrini anlatmaya, elimizden geldiği kadar yazarın hayat görüşündeki gizemi çözmeye gayret ettik.

Abdik'teki hayat görüşünün, pek kimseye benzemeyen çok gizemli bir yanı bulunmaktadır. "Ölü Ara" romanında yazarın bu özelliğini, onun mükemmel bir biçimde betimlediği Askar'ın kişiliğinde görebiliriz. Kaderin adeta bir karabulut gibi çöktüğü, insanların cehennem ateşinde kavurdukları "ölü dönemde" de sistemin gaddarlığına baş eğmeden, kişiliğinden ödün vermeden savaşmanın mümkün olabileceği, Askar karakteri üzerinden büyük bir ustalıkla betimlenmiştir.

Eserin başkahramanlarından Askar, maneviyatın zirvesine çıkmayı başarabilen birisi, ancak onun gibilerin hayatı, her zaman zorluklarla dolu olur; çünkü bu dünyada ancak pek nadir insan maneviyatın zirvesine çıkarken, kalabalık sürü ise aşağılarda kalır. Sistem sürüye hizmet eder. Dönemin yasaları da sürünün ihtiyaçlarını karşılamak üzere saltanat kurar. Bu yüzden

maneviyatı güçlü insanlar ile karınca yuvası gibi kaynayan, ama cahil bir sürü… Hangi sistemde yaşarlarsa yaşasın, asla bir birleriyle anlaşamazlar, ancak, kalabalık sürünün arasında da insana özgü nitelikleri yitirmeden gururluca yaşanabilir. Askar, zaman (sistem) fırtınasının söndüremediği, zifiri karanlıkta da güneş gibi parlayan hayat ışığıdır. Onun iç çöküntüsünü hissettikçe bir yandan sürünün cahilliğine üzüntü duyar, bir diğer yandan da başkahramanın manevi derinliğini daha iyi tanımaya başlarız. Askar ve onun gibileri öldükleri an insanın içini aydınlatan, parlatan manevi yaşam ışığı da sönecektir. İşte bu ışığın azaldığı ve sönmek üzere olduğu bir anda -ki Sovyet döneminde yazılmasına rağmen- komünizmin milletimize kan kusturan gaddarlığından kahrolan yazarın, farklı karakterler aracılığıyla ilettiği kalbinin çığlığı yükselir eserin içinden.

Hatta sistemin gaddarlık sınırının had safhaya ulaştığı bir anda, eli kanlı Sovyet rejimine ateş püskürüp, lanetlemeye başlar. "Tıpkı işgalci zorba devletler gibi başkaları üzerinde hâkimiyet kurma duygusuna, insanlarda da rastlanır. İnsanlar da birbirlerini köle yapmak ister, ancak bu savaşta güçlü her zaman galip gelemez, bazen zayıflar da güçlüyü mağlup edebilir. Bu gibi durumlarda zayıfın en büyük silahı dalkavukluktur".

Sovyet sisteminin Kazak milletine çektirdiği çilenin gerçekçi bir biçimde yansıtıldığı "Ölü Ara" romanı, XX. yüzyılın gerçeklerini anlatan kapsamlı bir epope olmanın yanı sıra edebiyatımızın değeri asla yitirilmeyecek, asla tükenmeyecek altın hazinesi olarak kalmaya devam edecektir. Romanda,

özgünlüğü bakımından bir birinden farklı işlenen karakterlerin bütün dünyasını bulmak mümkündür.

Fırtınalı yaşam denizinin üzerinde bir birine çarpan, kendini kurtarmak için can atan insanların kaderi hakkındaki duyguları kelimelerle ifade etmek neredeyse imkânsız. Bu kadar fırtınalı yaşamın içinde, özellikle Bayten ile Hadişa'nın aşık oyunu oynarken bir birine âşık oldukları gece, romanın en duygulu anlarından birisidir, ancak o geceden sonra sonsuza kadar ayrılmayacağını söyleyen Hadişa'nın, daha sonradan Bayten'e yaptığı ihanete üzülürken, okur kızgınlığa ve öfkeye kapılacaktır. Bunu anlatmaya sözcükler yetmez. Hayatta tutunabileceği bir dal ararken, zamanın (sistemin) fırtınasına yakalanıp yolunu kaybeden nice karakteri de bulmak mümkün eserde. Bu tür karakterlerden birisi de Deli Hamza'dır. Deli Hamza'nın trajik karakteri romanda çok güzel betimlenmiştir. Romanın sonunda hayattan bezen Askar'ı intihar etmek üzereyken kurtaran Deli Hamza'nın aklına ve olgunluğuna hayran kalmamak elde değil. Sistem maymununa dönüşen Nurbek karakterini değerlendirmek ise, ayrı bir yazıyı gerektirmektedir.

"Ölü Ara" romanını dönemin diğer eserlerinden farklı kılan ve yücelten şey ise, sadece onun özgünlüğü değildir. Okurun beyninde uykuya dalan düşünceyi okşayarak, romana can veren kudretin en mükemmel sırrı da bu değil.

Romana can veren ve onu güzellik katan en büyük kudret, Sovyet döneminin gaddarlığını ifşa etmekten çekinmeyen Tölen'in şair yüreğidir. Okur, romanın sayfalarını çevirdikçe,

zulümle savaşan bu şairin farklı bir kalp atışını hissediyor adeta.

Bu muhteşem epopeyi yaratan Tölen'in özgünlüğü, tarih katmanlarında gizli gerçekleri kazıyarak, dönemin gerçeklerini bilincimizde tekrar canlandırabilen ustalığı üzerine kuruludur.

Bize göre, romanın sonunda "birinci kitabın sonu" yazılmasına rağmen, Tölen Abdik'in bu eseri, son noktası koyulan, tamamlanan bir eserdir. Daha önce bahsedildiği gibi roman, Askar'ın kardeşi Bayten yaz tatiline geldiğinde tay kesip, toy yapmasıyla başlar, ancak sonunda ise Askar, aynı kardeşi tarafından elleri bağlı olarak sürgüne götürülür. Bunu okuduktan sonra Sovyet döneminin zulmünü kanıtlayacak bir başka ayrıntı aramanın anlamı yoktur… Sözün bittiği yerdir burası bize göre.

Yazar Tölen Abdik, insan ruhunun en büyük zirvesi olan Feraset Savaşı'nda pek çok başarı elde eden bir kalemdir. Bu başarısında sadece sahip olduğu yeteneğe, ustalığa ve sanatsal çabasına borçlu değil. Hilenin kol gezdiği, ancak buna karşı çarenin bulunmadığı fanî dünyada, yazarı zirveye taşıyan, biri saf sevgi, diğeri ise insanî feraset gücünde iki kanadı olmuştur.

Abdik, sanata âşık ve sadık bir yazar olarak tıpkı "Ölü Ara" romanındaki Askar gibi her zaman büyük harflerle yazılmayı hak eden bir insan olarak kalmanın yollarını aramış; dalkavukluk ve riyakârlıktan, yalan ve dedikodudan uzak durmuştur. Yaratıcılık hayatındaki iki kanadı, saf sevgisi ve insani feraseti onu hep sanatın zirvesine yükselmesi için taşımıştır.

Sanat dünyasına büyük hayallerle gelen, ama zirveye

ulaşamadan kanatları kırılan nice yeteneğe rastlanır. Onların bu başarısızlıklarının nedeni sadece yaratıcılık güçlerinin yetersizliği değildir. Aslında sanatın gerektirdiği, sevgi ve ferasettir. Buna sahip olamayanlar zirveye doğru uçarken ya kanatları kırılır ya da yaratıcılıklarını yitirirler. Yazarın yüreğinin temiz olması da yeteriz. Bu nitelik onu her ne kadar zirveye taşısa da geçici bir sistemin sözcülüğünü yaptığı an, feraset güneşini kapatan bulutların arasında yollarını kaybeder.

Bir yazar, yalnızca çalışmayla ve okumakla yaratacağı esere derin bir düşünce kazandıramaz. Onu her şeyden önce, ruhunun temizliğinde ve kalbinin derinliğinde bulmalı. Çok okuyup çok çalışan, ama gerçek hayatta dalavereci, riyakâr, kibirli ve uyanık olanların neden büyük eser yazamadıkları üzerinde hiç düşündünüz mü?

Bunun nedeni, cennet bahçeleri gibi ulu ruhlar kapısı da, yalnızca yaratıcılığı kirlenmeyen, saf sevgi ve insanî ferasetini yitirmeyenler için açılır.

Edebiyat yalnızca bir insanı tanıma değil, aynı zamanda insan olmayı da öğreten yüce bir sanattır. İşte, bu yüzden gerçek bir yetenek sahibi edebiyata adımını, insanlığın besin kaynağını bulandıran zulümden hayatı arındırmak için atar.

Bir ateş gibi yanamayan, zulümle mücadele edemeyen bir yazar, asla gerçek bir insan ruhunun yazarı olamaz. Tölen Abdik, sanat aşkı ile feraseti sayesinde bunu başarabilen nadir usta. Onun kaleminden çıkan eserlerde zulme karşı feraset savaşının açtığı ateş alev alev yandı. Bu alevden güç alan ruhumuz da

onun her eseriyle birlikte olgunlaştı, insanlık yolundan sapmadan feraset meydanında yazarla birlikte zafere ulaştı.

HAYIRSIZ CUMA

Çeviren: Darhan Hıdırali

Aben İlyasoviç önündeki evraka imza attıktan sonra yüzünde şüpheci bir ifadeyle, "*Bu yaptığım doğru oldu mu acaba?*" dercesine tekrar bir göz gezdirdi ve kâğıdı asistanına verdi.

– Bekleyenler var mı? Diye sordu, kapıyı gözüyle işaret ederek.

Patronunun her hareketini dikkatlice izleyen, zarif giyimli yakışıklı genç:

– Var, dedi.

Aben, asistanı hariç kimsenin fark etmeyeceği bir hareketle başını hafif salladı. Çok geçmeden odaya kırk yaşlarında esmer, etine dolgun bir erkek girdi.

– Affedersiniz, dedi ve nedense apışıp bir müddet kapıda öylece durduktan sonra düşecekmişçesine sallanarak yaklaşıp bakanın elini tuttu.

Aben yumuşak bir sesle:

– Oturun, dedi.

– Affedersiniz.

Gelen adam, ikinci ricadan sonra geri çekilerek, gelip bakanın karşısındaki koltuğa oturdu. Sanki "*Burası benim oturacağım bir yer mi?*" dercesine, cebinden mendilini çıkartıp terleyen alnını tekrar tekrar sildi.

– Maruzatınız nedir? Dedi, Aben yumuşak bir edayla.

– Ben sizlere bağlı Acısay fabrikası çalışanıyım. Sizden randevu talep edeli birkaç ay oldu. Nasip bugüneymiş…

Aben, "*Dikkatli bir şekilde dinliyorum, devam edin.*" der gibi başını salladı.

Sonrasında gelen adamın konuşması karmakarışıktı. Kendisinin nereli olduğunu, yetim olarak yetiştiğini, alın terinin hakkıyla geçindiğini ve buna benzer şeyleri içeren kendisine gerekli, fakat Aben için lüzumsuz olan bir hikâyeyi anlattı durdu. Eninde sonunda kendisinin fabrikada on seneden fazla çalıştığını, buna rağmen fabrika müdürünün kendisine baskı uyguladığını anlatmaya başlayınca Aben, eli farazi bir ipin ucuna yetişmiş gibi hikâyenin nereye vardığını kestirmeye başladı. İşin doğrusunu anlamak istercesine karşısındaki adama mütecessis bir nazarla baktı.

İnce saçı bir tarafa titiz bir şekilde taranmış, gıdığı ve çenesinin üst kısımları çıkık olduğundan başının tepesi sivriliyor gibiydi. Kısa burun, ela göz, sokakta en sık rastlanılan bu yüzden hafızalarda fazla kalmayan silik bir tip. İnsana direk bakmıyor, utangaç, fakat çok göze çarpmayan bazı hareketlerinden, konuşma tarzından bakan dışındakilere, özellikle yanında çalışanlara arada bir çıkışabildiğini de anlamak mümkün.

– Ne kadar özveriyle çalışırsan çalış, terfi ettirmez -gelen adam şikâyetinin esas noktasına yaklaştı- terfi için rüşvet vermek lazım. Dalkavukluk yapmak lazım veya akrabası olmak lazım. Yoksa bu hale düşersin işte…

– Rüşvet aldığını ispatlayabilir misiniz?

Aben, deminden beri yumuşak olan sesini biraz sertleştirdi.

– İspatlayacak nesi var, herkes biliyor.

– Herkes biliyor, sözü kanıt değildir.

– Nasıl kanıtlanabilir ki? Rüşvetleri bana gösterip almadığı belli.

– Rüşvet almak suçtur. Suçlunun da cezalandırılması lazım. Herkes biliyor gerekçesiyle dava açmak ise kanuni değil.

Aben bunları müteaddit kere tekrarladığı laflar gibi uyuşuk bir edayla söyledi, zira bu tür şikâyetlerle gelen çoktu.

Gelen adam bir kez daha mendiliyle yüzünü sildi, yakarış dolu bir ses tonuyla:

– Ben aslında, onun rüşvet alıp almadığını ispat etmek için gelmedim. Davalık etmek gibi bir niyetim de yok. Herkesin bildiği bir gerçeği, devlet büyüğü olduğunuz için anlattım sadece. Maruzatım ise, sizin beni onun baskısından korumanız… Güzel bir şekilde birim şefi olarak çalışıyordum. Benim yerimi kendi yakınına verdi herhalde beni de usta yaptı…

– Maaşınızda ne kadar eksilme oldu?

Mesele o değil der gibi alnını kırıştırarak ve başını sallayarak:

– Eksilme olmadı, hatta şimdi eskiye göre fazla kazanıyorum. Mesele işin manevi yönünde. Hiçbir kabahatim yok. Bulabildiği tek şey, "İşinde eksikler var." Demesi. O tür eksikler kimde yok ki? Kendisinde de var.

Aben içinden, *"Anlaşıldı, küçük de olsa patron olmak istiyorum diyorsunuz… Her halükarda yardımcım bu işe*

balsın, gerçekten de haksızlığa uğramış olabilir." dedi. Bunları düşünürken eline kalemini aldı, açık yatan not defterini önüne doğru çekti.

– Soyadınız?

– Koybağarov… Koybağarov Aman Koybağaroviç.

– Peki, isminizi aldım.

Aben Koybağarov'un kendi hakkındaki uzun hikâyeye tekrar başlamasını engelledi ve "Aman" isminin Kazakça hürmet ifade edecek varyasyonunu düşünmek için bir an bekledikten sonra, sesini yükselterek:

– Abeke, isminizi aldım. İşinizi ilgilenmeleri için gerekli yerlere aktaracağım. Şu anda fazla zamanım yok. Başka bekleyenler de var.

Koybağarov, bir anlık sessizlikten sonra meselesinin çözüleceğine inancını yitirmişçesine, hayalleri suya düşmüş bir şekilde geveleyerek vedalaşıp, odadan morali bozuk olarak çıktı.

İçeriye yardımcısı girdi.

– Merkez Komiteden aradılar. Sizin burada olup olmadığınızı sordular, dedi.

– Kim?

– Sekreter yardımcısı.

– Beni niye aramıyor? Aben masasındaki kırmızı telefona "*Bunun yüzünden mi yoksa?"* diyen şaşkın bakışlarla baktı.

– Bilmiyorum, ikinci kez arıyorlar. Giderse bize bildir diye tembihlediler bana.

Aben saatine baktı. Yedi buçuk. Bugünün Cuma, yani kısa

mesai günü olduğunu hatırladı, ama işkolik biri için ofis evden evladır. Eve gittiğinde televizyondan başka eğlence yok zaten. Ellerini nereye sığdıracağını bilmeden sersem sersem dolaştığı günlerini bilir. Ofisteyse kendini suda yüzen balık gibi hisseder.

Aben bir iki saat daha oturmaya niyetlenmiş ki, "*Girsin,*" dedi bir kez daha kapıyı gözüyle göstererek…

Saat sekizde "Kremlyovka" çaldı. İkinci kez çaldığında Aben ahizeyi kaldırdı.

– Alo.

– Aben İlyasoviç?

Aben sekreterin sesini tanımıştı.

– Dinliyorum.

– Bana uğrarsanız.

– Tamam.

Sekreter başka hiçbir şey demeden telefonu kapattı.

Aben düğmeye basarak yardımcısını çağırdı ve:

– Araba duruyor mu? Dedi, önündeki kâğıtları toplarken.

– Duruyor.

Aben kabul odasına girdiğinde sekreter yardımcısı yüzünde esrarengiz bir ifadeyle koltuğu göstererek:

– Oturun biraz, hemen çağıracak.

Aben, sekreterin bu işine alınarak, "Şu anda kimse yok ki içeride. Kapısının önünde iki dakika da olsa bekletmekten zevk mi alıyor acaba?" diye düşünürken, içeriden ikinci sekreterin yardımcısı çıktı ve Aben'i görünce çok sevinen bir insan havasıyla:

– O, Aben İlyasoviç nasılsınız? Diyerek elini tekrar tekrar sıkarak memnuniyetini izhar etti.

"Artist".

– Girin.

Aben, duvarları oymalı ahşapla kaplı salonvari büyük bir odaya girdi. İki büklüm şekilde bir şeyler yazan sekreter, Aben girdikten sonra da işine devam etti. Bir müddet sonra kalemini kapattı, koltuğuna yaslandı ve aklı başka bir yerde olan insan edasıyla Aben'e, uzaklara bakar gibi bakarak:

– Durumlar nasıl?

– Durumlar bir iki cümleyle anlatılacak gibi değil ki, dedi, Aben gülerek.

Sekreter ne diyeceğini şaşırmış gibi bir an sessiz kaldı. "*Boş oturacağımıza havadan sudan dem vuralım.*" dermişçesine bir ses tonuyla:

– Sağlık sıhhat nasıl?

– İyi, dedi Aben, muhatabına hayretler içerisinde bakarak:

– Bu sene izne çıkmış mıydınız?

– Hayır.

Sekreter masaya doğru eğilerek:

– Yaa… O zaman şöyle yapalım, dedikten sonra yine sessizliğe büründü ve:

– Bakan olarak kaç yıldır görev yapıyorsunuz? Dedi.

– Altı sene.

– Mmm… Altı sene az bir süre değil. Çok çalıştınız. Kimse inkar edemez bunu. Evet, ama… Siz de biliyorsunuz, hayat aynı

yerde durmaz. Zaman değişiyor. Dünün işi, dünün aklı bugün için yetersiz…

Daha önce hiçbir şey anlamayan Aben'in içi aniden cız etti.

Sekreter sözüne devam ederek:

– Geçen size de gösterdim, hakkınızda şikâyet çok… Sizi bundan önce de uyarmıştık. Bir neticesi olmadı, ama belki yorulmuşsunuz da. İnsan demir değil ki. Hiç kimsenin alnında yazılı değil hiçbir makam. Yarın hepimiz gideceğiz sıramız gelince. O yüzden ağır da olsa söylemem lazım…

Sekreter, "*S*öyleyeceklerime sinirleri dayanır mı acaba?" dermiş gibi Aben'in yüzüne mütecessis bir şekilde bakarak devamla:

– Sizin bu işten kurtulmanız lazım… Önünüzde bir ömür var. Bir süre sonra bir iş buluruz.

Aniden böyle bir şeye uğrayacağını tahmin etmeyen Aben dondu kaldı. Bir şeyler demek istedi, ama ağzı kurudu, bir ses çıkaramadı.

– Siz de biliyorsunuz, her zaman özveriyle çalıştım, eksikler var belki, ama kimde yok onlar? -Aben bir sure önce yanına gelen adamın lafını tekrarladığını hissedince şaşırdı.– O kadar aksayan bir şey de yok gibi zaten. Siz de biliyorsunuz. -Sesinin acıklı bir şekilde çıktığını, ruhuna işkence ettiğini, söylediklerine değil sekreterin kendisine bile inanmadığını fark etti, ama söylediklerinin yalan olmasından değil, betinin benzinin atmasından.– Başka iş diyorsunuz… Nasıl yani böyle aniden… İzin verirseniz eğer çalışmaya devam etmek isterdim…

Aben birden durdu; çünkü feleğinin şaştığını, laflarının anlamsızlaştığını açıkça hissetti.

Sekreter:

– Kıdemli birisiniz, durumu anlamanız lazım.

Aben yenilmesini bilmeyen akılsız bir çocuk gibi durumu anlamak istemedi, çığlıklar koparark:

– Suçum ne söyleyin lütfen! Kimin yolunu kapatıyorum? Kime lazım oldu yerim?

Sekreterin içi cız etti, zira Aben'in son lafları, kendisini bir çıkmaza sokmuş gibi oldu. Geçenlerde önemli bir müessesenin müdürü beni kaydırmak için dosya hazırlanıyor diye ikinci sekretere çıkışmıştı. İkinci sekreter çare kalmayınca Öyle bir dosya yok, demek zorunda kaldı. Hâlbuki böyle bir dosya hazırlığı vardı. Bunu genel dairede çalışan biri anlatmıştı. Resmi bir cevap verilince dosya yürürlüğe konmadı, müdür de yerinde kaldı. Onun yerine genel dairedeki kişi işten çıktı.

Bunları düşünen sekreter bu işin sonu hayra varmayabileceğinden korktu. *"Biraz cebelleşmek zorunda kalacağız."* dedi içinden bakanın kolay kolay pes etmeyeceğini anlayarak. Sekreter hiçbir şey demeden sessiz bir şekilde Aben'in diyeceklerini dışa vurup, krizin geçmesini bekledi.

Kendisinin emeğini, sadakatini, adaletini anlatarak biraz yorgun düşen Aben biraz sakinleşir gibi olup:

– Siz karar vermeyin, biraz bekleyin, ben birincinin yanına bir gideyim.

Sekreter hala sessiz. Önünde duran çok düğmeli cihazla

oynadı. Birincinin kabul odasıyla konuştu. Birincinin şehir dışında olduğunu, bu işi halletme görevinin kendisine verildiğini çok iyi bildiği halde aktör gibi rol yapmaya mecbur bir şekilde:

– Patron var mı? Hee, öyle mi? Ne zaman? Yeni mi? -Yine biraz sessiz oturduktan sonra Aben'e bakarak- Gitmiş, çarşamba olmadan gelmez diyorlar.

Aben, etrafını saran sıra sıra avcıların yanına iyice yaklaştığı, yaşam çemberi daralan bir hayvanın çaresiz haline düştüğünü anladı, iyice apışmaya başladı.

Sekreter sinir savaşını kendisinin kazanmak üzere olduğunu hissederek uzlaşmacı bir sesle:

– Aben, biliyorsunuz ki, siz de biz de mayın arayan asker gibiyiz. Her hatamızın en son hata olması lazım. Açıkça konuşayım, sizin bir değil birkaç hatanız oldu… Geçen seneki işçi grevi. O olayın duyulmasına izin vermeden bastırdık, ama böyle bir olayın olduğunu biz biliyoruz. Acısay fabrikasındaki yangın. Kendini asarak intihar eden muhasebeci. Sel gibi akan isimsiz mektuplar. Bunların her birinin kurumuş ot gibi azıcık bir ateşle büyük bir yangına dönmesi işten bile değil. Eğer bu iş böyle uzayacaksa, meselenin yarın daha farklı bir mecraya akması mümkün. Şu an en müsait zaman. Bu yüzden çocukça davranmayın.

Sekreterin sesi eskisinden daha yumuşak olarak devamla:

– Biz seni tamamen başıboş bırakmak niyetinde değiliz ki, biraz sabredersen bir şeyler ayarlarız…

Sekreter bu laflarıyla meseleyi tamamen kapatamasa da, esas

itibarıyla halledeceğini ummuştu, fakat Aben o arada dinlenmiş gibi tekrar şaha kalktı.

– Yoook, orda bekleyin, işçi grevi, her şeyden önce, suçluların organize ettiği iş. İkinci olarak, grevcilerin talep ettiği şey benim değil sizlerin çözeceği şeydir. Beni taaa şeydeki Acısay yangınının suçlusu yapmak istiyorsunuz, ama benim yerimde olsaydınız siz ne yapardınız? Hiçbir şey yapamazsınız. Muhasebeci ise, özür dilerim, ama ailevi problemleri yüzünden şey etti… Onun faturasını da mı bana çıkartacaksınız? En son olarak da imzasız mektuplara nasıl önem verebildiğinizi hiç anlamıyorum. Eğer onu yazan gerçekten haklıysa ismini niye saklasın?

Aben kendisine destek çıkacak bir insan arıyormuş gibi etrafına bakındı.

– Ne derseniz deyin imzasız mektupların yüzde 75-i gerçek çıkıyor. İkinci olarak da, sizin alanınızda işlenen suçlardan, sizden başka sorumlusu yoktur.

– Tamam, sorumlusu ben olayım, ama meseleyi illa bu şekle çevirmeye ne gerek var? Genel olarak plan hedeflerine ulaşıldı mı? Ulaşıldı. Demin konuşulan şeyler diğer bakanlıklarda yok mu? Anlatayım… Diye parmağını bükmeye başlayan Aben'i, sekreter durdurdu.

– Peki, peki, gerek yok ona. Şimdiki konuşmamız sizin hakkınızda.

– Ya niye bir tek benim hakkımda? Açık açık söyler misiniz bana kimin için yandıracaksınız beni? Hayır, bu işi böyle

bırakamam. Dilekçe de yazmayacağım!

Sekreter sesini ilk defa sertleştirerek:

– Yazacaksınız!

İyice coşan Aben, hiç taviz vermeden

– Yazmayacağım! Çıkarıyorsanız çıkarın, ama yarın birinciye gideceğim.

– Gidip de ne yapacaksınız?

– Orasını bana bırakın. Sizden başka da iş çözen insanlar var.

Sekreter yabancı bir sesle Rusça konuşarak:

– Bak, Çocuk değilsin, bakan olarak ilk sene çalışmıyorsun. Anlaman lazım ki, şeref sadece kazanmak için değil kaybetmek için de lazımdır. İnsan kaybetmesini de bilmeli, saçma sapan hareketlere lüzum yok.

Sekreterin Rusça lafları, gerçeklerin yüzündeki perdeyi tamamen açan, meseleyi doğrudan anlattı. Deminden beri konuşulanlara nazaran çok daha etkili oldu, savaşın en sonu için saklanmış gizli bir silah gibi Aben'i hemen ayılttı. Birinin ahmaklığını yargılar gibi kafasını sallayarak:

– İmayı anlamayan hiçbir şeyi anlamaz…

Aben ya hayret ya da korku dolu bir sesle.

– Patronun talimatı mı? Dedi.

Sekreter Aben'i deler gibi sesiz bir şekilde baktı. İşin aslını Aben o zaman anladı; takatini yitirmiş, bir tek gölgesi kalmış gibi iki büklüm bir şekilde, başını kaldırmaksızın elini uzatarak bir gün öncesinden hazırlamış gibi bir sayfa beyaz kâğıt ile kalemi eline tutuşturdu. Aben yarı şuurlu bir şekilde,

özensiz bir el yazısıyla, kendi isteği üzerine işten ayrılma dilekçesini yazdı. Sonra tam uyanmamış biri gibi sessizce yerinden kalktı, sekreterle vedalaşmadan, odadan çıktı, bir şeyler diyen yardımcının dediklerini anlamadan sallanarak dışarı çıktı.

İşte o anda his ve düşünce dünyası alt üst oldu. Daha demin şu binaya bakan olarak giren insan, şimdi bakan sıfatını yitirerek dışarı çıktı. Sadece kendisi değil bütün hayat değişmiş gibiydi. Sırada biri olarak nasıl yaşayacağını bilemeyip buhran geçiriyormuş gibi durdu yerinde. Arkadaşlarından bir bakanın makam koltuğundan ayrılıp ilk defa evine arabasız dönmek zorunda kaldığında, hangi toplu taşıma aracına bineceğini bilmediği için *"Eyvah eve nasıl gideceğiz şimdi?"* dediğini duymuştu. Şimdilik emrinde bir araba varsa da, yarın bu durumun kendi başına da geleceği açık. *"Sahi bizim eve hangi otobüs gider acaba?"* der gibi yol kenarındaki giderek uzaklaşan durağa ilk defa dikkatlice baktı.

Aben, arabaya nasıl bindiğini de hissetmedi. Şoförü:

– Aben İlyasoviç, bir yerinizde ağrı mı var? Dediğinde "*Sen de nereden çıktın?*" der gibi gözleri fal taşı gibi açılmış, hayretler içerisinde baktı.

Aben bir tarafı ağrıyan biri gibi acıdan inlediğini kendisi de duydu. Şoförünün sorusuna ne cevap vereceğini düşünürken acıdan yine inledi. Sonra hayatında hiç sızlamayan dişinin sızladığını hissetti. Niye inlediğini şimdi anladı.

Aniden bir şeyi hatırlamış gibi:

– Dur! Dedi.

Çöllere düşmüş ve sonra gönlünde bir ümit ışığı parıldar gibi olan bir insanın sesiyle; *"Moskova'yı niye aramıyorum? Merkez bakanlık bekleyin derse buradakiler ne yapabilir?"* Fakat bu düşüncesi fazla sürmedi. Arabayı durdurdu, yüzünde soru işareti ifadesiyle bakan şoföre bir şey diyecekti ki, gözüne arabanın saati ilişti. Gece saat on. Hiç kimseyi arayamazsın. İşte o zaman Aben, adamların işlerini çevirmek için haftanın son günü Cuma'yı boşuna seçmediklerini, bütün bunların olaydan sonra hiçbir yere telefon açılmaması için, dışarıdan kendilerine telefon açtırmayı engellemek için yapıldığını ve bunların önceden planlanan büyük bir oyunun parçası olduğunu anladı.

Dişi yine sızladı.

– Gidelim, dedi şoförüne hafifçe.

Bakanın sesinin patron eminliğini kaybettiğini, tanımadık bir yolcunun ricası gibi yumuşak çıktığını şoför de fark etti.

Eve gelince karısına ne diyeceğini bilemedi. Alt üst olan ruh dünyası bundan sonra eve geçeceğini, eski anlayış, eski moralin değişeceğini hissettiğinde bir şeyler kopmuş gibi sarsıldı. Bazen arkadaşlarıyla konuşurken "*Yarın bakanlığı bırakacağım zaman,*" konulu şakalar yapsa da bu durumun bu kadar ağır geleceğini, tüm hayallerini suya düşürüp tüm ışıklarını söndüreceğini tahmin etmemişti. Bu dehşetli his yavaş yavaş geçmenin yerine, kendisinin nasıl bir şeye uğradığını daha iyi anlarken, büyük fırtınalar koparıyor, iç dünyasını paramparça ediyordu.

Dilekçe yazıp sekretere bıraktığını karısına söylemeye iki üç

defa yeltense de cesaret edemedi; çünkü ondan sonra sil baştan başlayacak olan buhran, çok ağır gelecek gibiydi. Eskiden kısa bir süreliğine bakan yardımcılığı pozisyonundan düşürüldüğünde karısı, bütün gece böğürerek ağladığında, işten atılmanın nasıl bir trajedi olduğunu o zaman iyi anlamıştı. *"Onun için biraz bekleyeyim, hiç olmazsa kendime geleyim…"* diye düşündü, ama kendine gelmek o kadar kolay mı? Kaygı dolu iç dünyasına bir kez girdikten sonra ininde hapsolmuş hayvan gibi dışarı çıkamaz hale geldi. Eğer çıkabilseydi, karısı, çocuklarıyla adam gibi konuşabilseydi, safra kesesi patlamış, ödü içini yakıyormuş gibi kaygılarından bir anlığına dahi olsa kurtulurdu belki…

Karısı mutfaktan çıkacak gibi değil. Oturma odasında kızı ve baldızı televizyon izliyorlardı. İzledikleri gürültülü patırtılı afet filmleri. Gökdelenleri yangın sarmış, insanlar yanıyor, balkondan düşerek ölüyorlar.

Aben halet-i ruhiyesini işte böyle curcunalı bir afete benzetti. Filmdeki itfaiyeciler gibi o da içindeki yangını söndürmeye çalışsa da başaramadı.

Unutmaya, düşünmemeye gelmeyen bir şey. Ondan sonra tüm çaresi tükenmiş, alevlerin sardığı evine sessiz sedasız bakan ev sahibi gibi mücadeleyi bıraktı, fikir ve his dünyasını burhanın pençesine teslim etti.

Dişi sızladı. Şimdi fark etti, sadece dişi değil bütün çenesi, hatta boyun omurgaları sızlıyor sanki.

İlginç olan, ten acısı can acısını hafifletmiş gibi oldu. Bir müddet olayı unutup, çenesi ve dişinin ağrısını nasıl dindiririm

düşüncesiyle kendisini otojenik eğitim yoluyla iyileştirmeye çalıştı. *"Ağrım dindi, ağrım dindi, dindi"* diye içinden durmadan tekrarladı. Biraz sonra ağrısı gerçekten dindiği veya ona öyle geldiği için sızıları hafifledi, ama başına gelen durum tekrar aklına geldi. Suçsuz olduğu halde haksızlığa uğrayan bir insanın hissiyatı içerisinde düştüğü durumun sebebini, kökünü aradı.

Aben doğduğundan beri hep yalnızdı. Destekleyecek, arka çıkacak kimsesi de olmadı. Kendi girişkenliği sayesinde ağabeyleri de, dostları da sonradan buldu. İş bitirici ve çalışkandı. Önemli mevkilere erken ulaşmasına sebep olan da bu özellikleriydi. Fabrikaya ilk geldiğinde müdür tarafından fark edilmişti. Müdür 40'lı yılların ateşten gömleğini giymiş, çalışmadan duramayan eski kadrolardan biriydi. Gece gündüz demeden, ne ailesi, ne de kendisini düşünmeden hep çalışırdı. İlk hayat okulu işte o zaman başladı, Aben de ölüp ölüp dirilmesine rağmen durmadan çalışmayı öğrendi. Bunun sayesinde, namı duyuldu, yukarıdakilerin gözüne ilişmeye başladı. Destekçiler, müzahirler çıktı. Yirmi yedi yaşında fabrika müdürü, daha sonra bakan yardımcısı, en sonunda da bakan olarak atandı ve işte şimdi altı yıl sonra koltuğundan ayrıldı, ıssız çölde yolunu kaybeden bir avare haline düştü.

"*Nasıl olur da ilgi çekici hiçbir şey kalmaz şu hayatta, vardır hala?*" dercesine gönül derinliklerinde bir şeyler arıyordu sanki. Hiçbir şey bulamadı. Bunların hepsi belki ilk zorlu duygulardır, sonradan diner, makamından ayrılan tek kişi ben değilim herhalde diye kendisini teselli etmek istedi, fakat bütün bunlar

muhatabını bulamayan laflar gibi, kendisiyle hiçbir alakası yokmuşçasına, üzerinde hiçbir tesir bırakmadı.

Dışarıdan bakanlara, Aben gerçek mutluluğa ulaşmış biri gibi görünüyor olmalıydı. Eşi güzel. (Aben'in kendisi de boylu poslu, yakışıklı). Kendisine benzeyen oğlu, eşine benzeyen kızı var. Evliliklerinin ilk gününden bu yana muhtaç duruma düşmedi. Zenginliğin tadını çıkarıyor da denemez, zira başından beri hali vakti yerinde bir hayata alışık. Bu yüzden insanı pinti yapan doyumsuzluk, kerih karakter bunlarda yoktu, fakat dikkatlice bakan bir insan, bu ailenin de yeteri kadar kederinin olduğunu görürdü. Kederin başı, tek oğlan doğduğunda mutluluğu sınırsızdı. Ailesinin sevinci oldu. İşten döndüğünde onu sever, huzur bulurdu. İş gezisindeyken cebine küçücük çorabını koyar koklar dururdu. Evladının kokusu nefesini açar, içini özlem dolu duygulara doldururdu. Çok sevdiği, ümit bağladığı bu oğlan büyüyünce bozuluverdi. Okuldaki derslerini aksattı. Göç yolda düzelir düşüncesiyle fazla endişe etmedi. Sokak çocuklarına uyduğunda onlardan zar zor ayırdı. Üniversiteye gönderdi, ama orada da dikiş tutturamadı. İçkiye duçar oldu. Kavgalara karıştı, birini bıcakladı işi mahkemeye intikal etti. Bütün itibarını kullanarak bu işten de kurtardı oğlunu. Ne idüğü belirsiz bir fahişeyle evlenmeye kalktı, en büyük kederleri de bu oldu zaten. Sonunda laf dinlemedi, evlendi. Şimdi ayrılar. Böyle bir ızdırabı olan aile nasıl mutlu olur.

Aben oğlunun kaderini çok düşündü. Bir eli yağda bir eli balda büyüttü. Ne yer ne içerim diye bir kaygısı olmadı. Evet,

yetiştirilmesine katkıda bulunamadı. Okuluna hiç gitmedi. İşi fırsat vermedi ki… Sabah saat sekizde gittikten sonra gece on-on bir gibi ancak dönerdi. Gittiğinde de, geldiğinde de çocuğu uykuda olurdu. "*Babam iş gezisinde mi?*" diye sorarmış annesine.

Aben bu noktada bir gerçeği kabul etmek zorunda kalmışçasına kafasını salladı, derin bir iç çekti. Eyvah, kendi çocuğumu yetiştirmeye vaktim olmadıysa, onunla günlük hayatın yükünü paylaşmadıysam, sevinç ve kederlerine ortak olmadıysam, sırlarımı, sırlarını paylaşmadıysam, dertleşmediysem çocuğum babalı yetim olarak büyümüş. Terbiyeyi sokaktan gören çocuk sokak çocuğu olmayacak da ne olacak?

Düşünce düşünceyi takip etti, Aben'in morali daha da bozuldu. Hayatına baktıkça eski eğlenceler, sürdüğü sefa daha farklı bir şekilde göründü. Anlamsız, değersiz şeyler gibi… *"O halde sen şu yaşamından ne buldun?"* diyor, içinde çok önceden uykuya dalmış ve yeni uyanmış biri. Aben ağzını geveledi, bu soruya cevap bulamadı. Eş mutluluğu… Evet, evlilik mutluluğu varmış ya, ama eşiyle olan münasebetleri oğluyla olan münasebetlerinden hallice. Devamlı dışarıda olduğu için dışarının zevkleri kalbinde daha fazla yer almış, evdeki zevkler boynunda bir vazife gibi gelirdi. Ailenin bütün bereketi aile reisinin görevi sayesinde kazanıldığı için bütün istek ve amaçlar direk o göreve bağımlıydı. Bir şey olunca, "*Babanın kariyerine zararı dokunur, babanın* işine engel olur…" lafları bu evde kanun hükmündeydi. Konforlu hayat sağlayan, şan ve şerefe ulaştıran

o mevkiyi, karısı kendisinden daha fazla seviyor gibi gelirdi bazen…

Diş ağrısı dinecek gibi değil. Ağzından geçen lokmalar zehir zemberek olduğu için geldi yatağına uzandı. Kendisi konuşmadıkça bunu rahatsız etmeye evdekilerin hiçbiri cesaret edemezdi. İşte bir şey olmuştur. Onu düşünüyordur…

Karısı gelecek Çarşamba günü arabaya ihtiyacının olacağını söylemişti. Aben içinden güldü; *"Zavallı, gelecek Çarşamba günü değil araba, kederinle boğuşuyor olacaksın sağlık olursa."* İlginç olan, evdeki insanlarla ara sıra konuşuyorsa da, onlarda bir hayat belirtisi nefeslerini, kalp atışlarını hissedemiyor. Onların kurşun geçirmeyen cam bir duvarın arkasında, başka bir âlemde sadece görüntüleri var gibi. Yaklaşmak isterse yaklaşamaz. Bir yerlerden gelen anlaşılmaz bir yalnızlık yanından hiç ayrılmıyor.

Düşündü de gerçekten güveneceği, dertleşeceği bir dostu da yok. Eski arkadaşlarını iş arkadaşları değiştirdi. Onlar da sanki değişen elbise gibiler. Eski arkadaşlarıyla görüşmeye vakti yok. Bir de onların çoğu sadece bundan bir şeyler koparmanın derdinde zaten. Yardım, iş isterler, falana söyle, filana söyle, bitmek bilmeyen ricalar. Akraba gelirse o da bir şeyler ister. Yardım etmezse gölgesinde köpek yatmayan hayırsız derler. Onlar çok, Aben yalnız, hangi birine yetişecek? Bir dediğini iki etmeyen, bağırınca tir tir titreyen, emrine amade bağımlı insanlar da var. Onlara dost denmez zaten. Ara sıra uğrayan, ilişkilerini tamamen kesmediği tek arkadaşı var, o bile insanlara; *"Bakan olacağım diye eş dosttan ayrıldı, zavallının benden başka kimsesi*

yok." diyormuş.

Hiçbir mantık, hiçbir kanunla açıklanamayan bu hayatın sırrına kim varmış? Bazıları insan kendi kaderinin sahibidir diye gürültü yaparlar. Günlük planlamayla yaptığın işler kader değildir. Kader senin hayat mücadelenle dış faktörlerin çarpışmasından doğan nasibindir. Senin iradene tabi olmadığı için kader diye adlandırılır zaten. Aben de eskiden "Hayat eşiğinden içeri girdikten sonra karşında birçok yol çıkar, her yolun nereye varacağı belli, istediğini seç ve yürü" diye düşünürdü. Hâlbuki iş böyle değilmiş. Hayat insan ayağı basmamış bakir bir orman gibidir. O ormanın içinden sana hangi patikanın nasip olacağı bahtına bağlı. Aben bu yolu seçeceğim diye düşünmemişti hiç. Alnında yazılı olan buymuş. Evet, kolay bir yol olmadı. Boynuna ilk defa ip geçen yabani at gibi birçok kez şaha kalktı. Birçok çocukluk hayali kül oldu. Hâsıl-ı kelam, toplum hamur gibi yoğurdu, bunu kendisine lazım olan bir insan yaptı. Aben susmayı öğrendi, yalandan onaylamayı, içindekini gizleyip, farklı şeyler söylemeyi öğrendi. Millet bunun fıtratını ağırbaşlı, sabırlı diye bilirdi, aslında ağzından laf kaçırma korkusundan kaynaklanan bir durumdu, ama bu bir tek insanın değil, genel olarak toplumun içinde bulunduğu bir durum değil mi? Değil başkası kendine bile muktedir olunamayan bir devirde kim ne bitirmiş? Muktedir olmakmış, kimde var ki öyle bir iktidar? Bakan bir yana o sekreterde de yok. Demin tir tir titreyerek karşısına çıkan Koybagarov'tan ne farkı var? Hatta sekretere nazaran Koybagarov'un uykusu da, sinirleri de daha

sakindir. O iktidar Birinci'de var mı ki? Birine karşı büyüklük taşlanan, öbürünün önünde elpençe divan durulan şu devirde iktidar bayrağının dikildiği yer, bizlerin gözü yetişecek yer değildir. Uzakta, çok uzakta. Bunu bilirsek, birbirimizi suçlamak yerine birbirimize acırız…

Kalbi hafifçe cızladı. Midesidir. Öğrencilik yıllarından kalma gastriti var. "*Doktor mu çağırsam acaba…*" diye düşündü. "*Doktor var ya, onu nasıl unuttum.*" diye sevindi içinden. Ne var ki, doktor aklına geldiği an dişi de midesi de yavaş yavaş diner gibi oldu. Evdeyken bir yeri ağrıdığında, doktora gidince iyileşirdi genel olarak. Doktor orasını burasını okşayıp "*Nasıl, acı var mı?*" dediğinde çaresiz bir şekilde "*Hayır.*" demek zorunda kalırdı.

Vücudu biraz dinlenmişti ki, sıra bende dercesine endişesi geri döndü. Endişenin başı cevabı olmayan "Ş*imdi ne yapacağım?*" sorusuydu. Ne bir iş yapacak ne de gördüklerini, bildiklerini kitaplaştıracak herhangi bir özelliğe sahip değilmiş. Hatta bakan olmaktan başka hiçbir şey yapamaz gibi. "Şimdi ne yapacağım?" dedi, ümitsiz bir şekilde. Dertlerini dökeceği kimsesi yok. Hepsi kayboldu. Şuurunun derinliklerinde bir şey, "*Dertleşeceğin, sırlarını paylaşacağın ben varım.*" diyordu sanki. Ne olduğunu anlamaya çalıştı ve sonunda anladı. Kendisini hayatı boyunca kul eden, ruhuna da canına da boyunduruk geçiren, kardeşten, arkadaştan ayıran, elden ayıran efendisi "İş" imiş. Şimdi o da yok. Şu duran sadece gölgesi…

İç dünyasında tekrar fırtınalar kopmaya başladı. Evleri yıkan,

denizleri yatağından çıkarıp, barajları paramparça eden, şehirleri suya gark eden dağdağalı fırtınalar. Aben içinde böyle bir afeti hissetti. Döneri olmayan, devasız afet.

Gönlünün köşesinde pişmanlık gibi yetim bir duygu belirdi. *"Heyhat!"* diye inledi. İnleyen canı mıydı, teni miydi, kendisi de anlayamadı. İki acı birleşmiş gibi.

Midenin asit seviyesi yükselmiş olmalı ki, mide ekşiliği arttı. Sirke suyunu içmiş gibi her tarafını acıtıyor, adeta deliyordu. Hiç dinmeyen, hafiflemeyen, uçsuz bucaksız bir buhrandı bu.

Aben, istasyonunu kaçırmış bir tren yolcusunun hissiyatı içinde; *"Heyhat, deminden beri doktor çağırılabilirdi!"* diye düşündü. Şimdi yılanın kucağına düşmüş kurbağa gibi acının tesirinden kurtulamıyor. Hareket etmek ister, edemez, konuşmak ister, sesi çıkmaz. Aben çok terledi. Bilinmeyen bir dert ağaç kesen testere gibi takatini inceltti, hepten bitirmeye yakın kaldı.

Karısı, çoluğu-çocuğu kendisinden ayrılarak, elin yetişemediği, sesin varmadığı bir yere doğru uzaklaşıyorlar. *"Heyhat!"* demek istedi, sesi tekrar çıkmadı. "*Yazık…*"

Aniden biri içini sıcak bir demirle yakmış gibi oldu. Aben şuurunu kaybetti. Sadece bu azabın neyle bitecekse bitsin, çabuk bitmesini dilemeye fırsat buldu.

* * *

Aben'in enfarktüsten vefat ettiğini sekreter Cumartesi günü sabah işteyken öğrendi. Daha dün akşam yanından sağ salim

ayrılan insanın nasıl öldüğünü anlamayarak:

"*Nasıl olur, nasıl olur?"* diye, tekrarladı perişan bir şekilde.

"Gece yarısı uyurken olmuş herhalde. Ailesi de bugün sabah öğrenmiş." dedi organizasyon dairesinin müdürü devlet sırrına ifşa ediyormuş gibi fısıldayarak; "*Beni hastaneden daha yeni aradılar. İkinciyi haberdar ettim. Şimdi çağırır kendisi de."*

Sekreter sessiz sakin bir şekilde uzun bir müddet oturdu. Cebinden ilacını çıkardı ve aldı. Sekreterin sağlık durumunu kendisinden daha iyi bilen yardımcısı doktor çağırttı. Doktor böyle olacağını önceden biliyormuş ve koridorda bekliyormuş gibi anında geldi. Kan basıncını ölçüp, kalp atışlarını dinledikten sonra hastaneye yatırmak istedi. Sekreter kabul etmedi.

Bakanın vefatına bağlı olarak kurulan komisyona kendisi başkanlık etti. Yer ayarlamak, orkestrayı getirtmek, cenaze yemeği için finansman sağlamak, kurumlardan çelenk getirtmek, memleketindeki bir okula, şehirdeki bir caddeye merhumun ismini verme meselesini özel bir kararnameyle halletmek gibi işleri bizzat takip etti.

Sekreterin, tek kardeşini son yolculuğuna gönderiyormuş gibi bu işe bu kadar eğilmesini insanlar büyük insaniyet göstergesi olarak algıladılar.

Ertesi gün yardımcısını da yanına alarak, Aben'in evine başsağlığına geldi. Merhumun ailesi ölümün kudretini kabullenerek, kayıplarını mevta için yaptıkları hizmetlerle telafi etmek istercesine gelen gidenleri ağırlıyor, durmadan koşuşturuyorlardı.

Merhumun siyahlara bürünmüş eşi, gözünden yaş akıttı, ama sesli ağlamadı. Aben'in öldüğünü öğrenince sekreterin hastalandığını da duymuştu.

Başsağlığı merasiminden sonra merhumu, toprağa verme işlemleri hakkında konuşuldu. Yas tutan eşi, sekretere teşekkür etmeyi unutmadı. Bütün aydınlar, halk vefatı büyük üzüntü içinde öğreniyor, ailenin acısını paylaşıyordu. Özellikle büyük patronun, haberi duyunca gezisini yarıda keserek döndüğünü, sabahleyin eve uğradığını anlattığında, bu durumu kendisi için büyük bir şeref ve gurur kaynağı addettiğini gizleyemedi, kaderin emrini kabullenmiş bir sesle:

– Eceli geldiyse buna kim engel olabilir? Dedi.

Eşi bir kez daha gözünden yaş akıtarak:

– Dünden beri buna da alıştık. Şükrettik. Hiç olmazsa böyle bir mevki sahibiyken vefat etmesi bile bir teselli kaynağı. Yoksa bu kadar büyük bir ihtiram olur muydu?

Duvarda siyah kurdele takılı olan Aben'in resmi asılı. Yüzünde ufak bir tebessümle çekilmiş. Dünden beriki maceranın bu şekilde sonuçlanmasından memnunmuş gibi.

Sekreter resme uzun uzun baktı. Kaderlerinin ne çok benzediğini, kendisine en yakın insan olduğunu bugüne kadar nasıl olup da fark etmediğine şaşırdı. O anda, ölüm sırasının kendisine geldiğini hissetmiş gibi kalbinde ufak bir çimdik hissetti.

SAĞ KOL [11]
(Hekimin Hikâyesi)

Çeviren: Aşur Özdemir

Bizim psikiyatri hastanesi, şehrin batı yakasında, iki yakasına taş duvar çekilmiş ırmağın kıyısındaydı. Hastane eski idi. Sıvaları dökülmüş, renkli kerpiç duvarın üstünde enikonu paslanmış ve çürümeye yüz tutmuş teneke bir çatı var. Çevrede araba yürüyecek sokak olmadığından etraf, sabah akşam sessiz ve sakin. Pencereyi açarsan baharda ırmağın çağıltısını gün boyu işitirsin. Dağ tarafından yel esince, karşı yakadaki bahçeden meyvelerin ekşimsi kokusu gelir burnuna. Yaz girer girmez ise kıyı, çoluk çocuğu ile güneşlemek için gelen şehir halkı dolup taşar. Yani binanın eskiliğini hesaba almazsak, umumi olarak hastanenin yeri ruh ve sinir hastalığına yakalananlar için bulunmaz bir yer.

Cumartesi günleri açık pencereden avluda akrabaları ile gezip dolaşan hastaları bıkmadan seyrederdim. Onların hastalıktan dolayı azap çeken bitkin yüzleri, sıradan insanlara çok korkunç görünen tuhaf davranışları, söyledikleri şeyler bana çok sevimli gelir. Ben onları canım gibi seviyorum. Evet, evet seviyorum.

Onların kimseye hiçbir zararı yok. Eğer dünyadaki kötülükleri

[11] Tölen Äbdikulı, Oñ Qol: Povester men Äñgimeler, Atamura Bsp., A., 2002. s. 315-332.

inceleyecek olursak, hepsinin de deliler tarafından değil, sağlıklı insanlar tarafından yapıldığını görürüz.

Bedeni hasta olanlara acırız, onlara şefkat gösteririz; ruhu hasta olanları görünce sağlıklı olduğumuzdan dolayı bencilce bir sevinç ve minnettarlık kaplar içimizi. Eğer gariplere acıyacaksanız, aklını yitirenlere acıyın, onları sevin.

Bir cumartesi size hastaneyi gezdireyim. Hiç acele etmeden hepsiyle tek tek konuşun. Kesinlikle seveceksiniz. Hatta ben, gözetim altındaki en tehlikeli hastalarla bile beraber uyumağa hazırım. Korkulu mu, diyorsunuz? Korkulu da ne demek! Sevmek yetmez. Sevgi vasıtasıyla her şeyi yenmek mümkündür.

Burada çalıştığım birkaç yıl içinde başımdan nice hadiseler geçti. "Dert çok, sağlık ise bir tane." demişler. Bin türlü hastalık var… Fakat bunların içinden bir olayı hiç unutamıyorum.

Mart ayının sonunda hastaneye on yedi yaşlarında bir kız geldi. Kabul sırasında ebeveyni, kızın birçok defa kendi kendini boğmaya teşebbüs ettiğini söylediler. Yanındakilerin müdahalesi sayesinde kurtulmuş, ancak kız, tamamen farklı şeyler söylüyor:

"Benim canıma kasteden bu. Bu, benim değil, kesinlikle yabancı bir el. Beni öldürmek istiyor." diyerek sağ elini gösteriyor. Biz bunu, "İç şahsiyetin ikiye ayrılması." diye adlandırıyoruz. Bir tür psikopatolojik rahatsızlıktır. Yani bir bedende iki şahsiyetin nöbetle veya beraberce yaşamasıdır. Bütün bunlar, beynin vâkıf olunamayan esrarlarından…

Anası, kızının giyeceklerini tutarak uzunca ağladı. Kızı banyoya soktuk, yıkandıktan sonra hastane önlüğü giydirdik ve

müşahede bölümüne gönderdik. Adı Alma imiş.

Kız çok güzeldi. Saçı omuzlarına dökülmüş, kâkülü kıvırcık kıvırcıktı. Çok acı çektiği için iki yüzünün arasında dik bir çizgi yani kırışık oluşmuş, fakat üstü başı çok temiz, kendine iyi bakabilecek gibi görünüyor.

Bizim bölüme geldikten sonra Alma'yı hususi müşahede altına aldım. İçine kapanık. Hiç kimseyle konuşmuyor. Devamlı korku içinde yaşadığı hemen anlaşılıyor. Tuhaftır ki, kızın hareketlerinde, konuşmasında herhangi bir hastalık belirtisi dikkati çekmiyor, fakat nöbeti çok tehlikelidir. Sağ kol, hakikaten de akla sığmayacak hareketler yapıyor. Bunu ilk olarak nöbetçi olduğum gece müşahede ettim.

Gece üç sularında, Alma'nın açık duran odasından bir çığlık sesi geldi. Deminden beri çalmakta olan telefona da bakamadan seğirttim. Ben odaya girdiğimde Alma, karyolada yatıyordu. Sağ eli, gırtlağına taş gibi yapışmış. Sol eliyle, sağ elini boğazından kurtarmaya çalıştı. Hemşire ile ikimiz de sağ kola yapıştık. Elini çekip karyolanın altına sokunca yüzü gömgök olan Alma da gözünü açtı. Bütün vücudu titriyordu, uzun müddet kendine gelemedi. Ben elini ve yüzünü okşayarak sakinleştirmeye gayret ettim.

– Hiçbir şey olmaz Alma. Hepsi geçer şimdi, dedim. Gözüne düşen saçını arkaya atarak: Bu tür hareketler sinirlerin yıpranmasından olur. Sen korkma! Niçin bu kadar titriyorsun? Hiçbir şey olmaz. Hadi, sakin ol. Yanında devamlı oturacağım. -Göz ucuyla sağ ele baktım. Başka bir hamleye

hazırlanıyormuşçasına karyolanın altında hareketsizce duruyor.– Sabret, oldu mu? Yarın iyileşip taburcu olunca bizi doğum gününe çağırırsın. Doğum günün ne zaman? Eylül! Eylül, meyvelerin olgunlaştığı aydır. Senin doğum gününde sarhoş olana kadar limonata içeceğiz. – Alma'nın yüzüne renk gelmeğe başladı. – Dur bakalım. Terlemişsin. Sileyim… İşte böyle. Sana masal anlatayım mı? -Alma, yarım yamalak gülümsedi. – Nasılsın?

Alma, başını salladı. Sonra korkuyla sağ eline baktı.

– Korkma, dedim yine ses tonumu değiştirmeden. Bu senin kendi elin…

– Hayır, diye bağırıverdi Alma. Hayır, hayır! Benim değil… Hayır, hayır!

Alma, yine terlemeye başladı, karyola altındaki elini tuttum. El, irkildi.

– İşte, hiçbir şey yok. Korkacak bir şey yok… Bundan sonra sana her gün yatmadan önce hikâye anlatacağım. Oldu mu?

– Tamam, dedi biraz sakinleşen Alma.

– Baksana, ne kadar güzel bir kızsın. İyileşip buradan çıkınca seni filmde oynamak için göndeririz…

Alma, biraz neşelenmeye başladı. Ben, tan ağarıncaya kadar yanında oturdum.

O geceden başlayarak Alma'nın hastalığı ile ilgili özel bir günlük tuttum. Bana ilmî bir inceleme konusu çıktığına sevindiğimi de itiraf etmeliyim. Sağ el, Alma'ya yalnızca derin uykuya dalınca saldırıyor. Yani, kendisine ne kadar saçma gelirse

gelsin, kendini öldürme fikri kızın şuur altında var, fakat bu fikir, kimin fikri ve nereden geliyor? Alma'nın bütün hayatını, tabiatını, ahlakını, insanlarla olan ilişkilerini inceledim; ancak, bu fikrin kendisinden geldiğine dair bir sebep bulamadım. Bu fikir, her hâlükârda genlerle geçmiş, irsi bir şey olmalı. Hastanın anası yahut babası yahut da babasının babası bir zamanlar kendisini öldürmek istemiş. Şimdi onlar, bizce bilinmeyen bir şekilde Alma'nın şuuraltına girerek kendi kendilerini öldürmek istiyorlar, fakat kendileri yok. Şuurun sahibi olan kız ölmek zorunda. Bu fikir, kızın uzviyeti tamamen sakinleştiği anda olağanüstü bir vasıtasıyla uyanarak sağ ele sinyal veriyor. Nöbet, üç dört günde bir hatta bazen her gün geliyor. Alma, uykusuzluk ve korkudan dolayı iyice zayıfladı. Artık sağ eli karyolaya bağlıyorduk. Bu, ilkin iyi sonuç verdi. Alma, bir hafta kadar çok rahat uyudu, fakat sağ el başka bir kurnazlık buldu. Alma gözünü yumar yummaz, bağdan kurtulmağa çalışarak hiç durmadan çırpınmağa ve kızı uyandırır oldu. Uykusuzluktan perişan olan Alma, sanrı görmeğe başladı. Bundan dolayı sağ kolu bağlamaktan vazgeçtik ve gece üç ile beş arasında Alma'nın başında beklemeğe başladık.

Doğrusunu söylemek gerekirse beklemekten başka hiçbir şey yapamadık. Hiçbir ilacın hatta elektro terapinin de bir faydası olmadı. Elektroterapi durumu daha da kötüleştirdi.

Cumartesi günleri saat dokuzda Alma'nın anası ve babası geliyor.

– Kulunum,[12] diyor kızı görür görmez anası. Nasılsın kulunum?

Alma, sesini çıkarmadan başını eğiyor.

Anası, evden getirdiği yemekleri ve yemişleri çantasından çıkarmağa başlıyor.

– Gereği yok, diyor Alma başını sallayarak. Yiyeceğin lüzumu yok.

Sonra yemişi alıp iskemlenin üstüne koyuyor. Anası ve babası Alma'nın yüzüne bakarak bir müddet oturuyorlar.

– Kulunum, diyor anası, başörtüsü ile gözlerini silerek.

Ardından, geçen gece eve konuklar geldiğini, bu konukların Alma'nın yattığı koğuşun numarasını aldıklarını, gelecek cumartesi ziyarete gelebileceklerini anlatıyor. Alma, hiç konuşmuyor. Anası, Alma'nın bir arkadaşının televizyona çıkıp şiir okuduğunu söylüyor. Alma, suratını asıyor. Anası, konuşmadan kızının yüzüne bakıyor ve surat asmasını hastalığa bağlıyor ve sesini çıkarmıyor. Onlar, evlerinde olan her meraklı vakanın Alma'ya hançer gibi battığını anlamıyorlar.

Yanlarına geliyorum. Anası, kızını bütün beladan kurtaracak benmişim gibi yalvaran ve ümit dolu gözlerle bakıyor yüzüme. Ben, Alma'nın saçını okşuyorum:

– Alma, bugün yarın iyileşecek, diyorum güven verici, tok bir ses tonuyla. Boşu boşuna üzülmeyin. Bizde hastalıkları ilerlemiş hastalar da var. Onların yanında Alma'nınki oyuncak…

Anası, kızı tamamen iyileşip hastaneden çıkmışçasına deliler

[12] Qulınım yani kulunum, Kazakların çocuklar için sık kullandığı bir şefkat sözüdür.

gibi seviniyor ve tekrar tekrar başörtüsüyle gözlerini siliyor.

– İnşallah öyle olur diyor titrek bir sesle. Allah ne muradın varsa versin. Berhudar olasın!

Bundan sonra defalarca söylediği şeyleri tekrarlıyor. Alma'nın süt kuzusu olduğunu, ona gözü gibi baktığını, onu en güzel şekilde yetiştirdiğini, evde de dışarıda da hiç kimseye ezdirmediğini, bu hastalığın hiçbirinin sülalesinde bulunmayan acayip bir dert olduğunu söyleyerek içini döküyor. Alma'nın gönlüne nasıl gireceklerini bilemeden medet umar gibi birbirine bakarak öğle ediyorlar; sonra ahlayıp ohlayıp, gözyaşlarını sile sile evlerine dönüyorlar.

Alma, hiçbir şey umurunda değilmiş gibi hiç kımıldamadan oturuyor.

Dünyada yalnızlıktan daha zor bir şey yoktur. Çevrede içindeki kaygı ve sevinci paylaşacağın birileri olunca hayatın da ölümün de bir anlamı olur. Elbette ölümün ağırlığı kalkmaz insanın üstünden. Ölüm her zaman korkuludur, fakat ölümden kaçarak hayata yapışman da hayatın bir manası olduğunu ispat eder. Yeryüzündeki bütün canlıların yok olduğunu ve yalnız başına kaldığını düşün bir. Bu durumda ölüm korkulu değildir, tam tersine yaşamak korkuludur. Alma'nın içindeki manevi yalnızlık da buna benzer bir şeydi. Ben, Alma'nın manevi yalnızlıktan bunalmış gönlüne ne her hâlükârda bir yoldaş olarak girmek istedim. Hedefime o kadar kilitlendim ki bütün gece nöbetlerini de üstüme aldım. Tehlikeli nöbetin ne zaman geleceğini iyi biliyordum; bundan dolayı o vakitte, Alma'nın

yanında bulunup sağ elini takip ediyorum, hatta bazen sımsıkı tutuyorum. Aniden bir hareket olduğunu sezdim ve başımı kaldırdım. O anda sağ elin, döş üstünden boyna doğru bir yılan gibi süzülmekte olduğunu fark ettim. Bu, gerçekten de çok korkunç bir manzara idi. Alma'yı uyandırmamağa özen göstererek, mümkün olduğunca dikkatli bir şekilde eli tutmağa çalışarak karyolaya doğru bastırdım. El, bir iki kere çırpındı ancak fazla direnmedi. Alma, uyandı. Bana, kim olduğumu seçememiş gibi uzunca bir müddet dikkatli dikkatli baktı. Sonra yumuşacık ayasıyla elimi okşayarak yeniden gözlerini yumdu. Lakin çok geçmeden korkuyla uyandı. Çıldırmış gibi feryat eden Alma'yı zor susturdum.

– Ne oldu? Neden korktun?

– Düş gördüm, dedi titrek sesle.

– Nasıl bir düş?

– Boğazımı sıktı, dedi sesi daha da titreyerek.

Ben irkildim. Eğer sağ el boğazını düşünde de sıkmaya başladıysa benim yapacak hiçbir şeyim yoktu, ancak Alma'yı sakinleştirmek için:

– Onlar, çok düşünmekten görülen rüyalar, deyiverdim. Canım sağ olduğu müddetçe seni koruyacağım. Anlıyor musun? Başında gece gündüz beklemeye hazırım… Yalnız, senin böyle korkmaman lazımdır. Bana güven…

Alma, boynuma sarılarak ağlamağa başladı. Gözyaşına bulanmış ağzını burnunu küçük çocuklar gibi yüzüme sürdü. Ağzıma gözyaşının kekremsi tadı geldi…

O zamanlar benim de aynı sara hastalığına tutulmuş olmam uzak bir ihtimal değildir… Alma'ya karşı olan gizli ilgimin sebebini şimdi bile açıklayamıyorum. Tek bildiğim, Alma manevi olarak yalnızdı. Onu ilk anlayan ise bendim. O, yalnızlıktan kaçıp bana sığındı, fakat benim yerimde başkası olsa da onun için fark etmezdi. Nihayetinde birisine sığınması gerekti… Alma'nın sağ elini avuçlarıma alıp, bebek dudaklarına benzeyen dudaklarını büzerek uyumasına, heyecanla bakıp oturmaya iyice alıştım.

Her gece, kendi isteğimle nöbete kalarak divanda uyuklayışıma herkes kendince bir yorum getirdi. Nihayet arkadaşlarım arasında da "*Gizlice doktora tezi hazırlıyor.*" söylentisi çıktı. *"Tedavi etmekte olduğu delilerin biriyle çok yakın ilişkisi var."* demeye hiçbiri cesaret edememiş olmalı.

Bir keresinde gece nöbetine gidemedim. Ertesi gün Alma, sol eliyle bileğimi sıvazlayarak, – Siz olmasaydınız ben çoktan ölmüştüm, diye fısıldadı. Niçin gelmediniz. Geceleyin çok şiddetli bir nöbet geldi.

– Affedersin, gelemedim…

– Siz geceleyin devamlı yanımda oluyorsunuz… Ne vakit gezip dolaşıyorsunuz? Alma, önlüğünün düğmeleriyle oynamağa başladı. Kız arkadaşınız vardır her hâlde… Gezip dolaşmanız lazım…

Bu sözleri hiç hoşuma gitmedi.

– Kız arkadaşım yok, dolayısıyla akşamleyin de hiçbir yere gitmiyorum, dedim yüzüne bakarak.

Alma'nın simasındaki bütün eski çile ve dert izleri kayboldu; yüzünde bir anda bencil neşe, hürriyet, insanı korkutan sorgulayıcı bir ifade peyda oldu. Ben bu ifadeyi, kimden olduğunu bilmiyordum, ama çoktandır beklediğimi anladım.

– Dün büyük bir şairin kitabını okudum, dedi Alma, başucundaki komodine bakarak. -Kitap komodindeydi her hâlde.-Sonra gençlere has bir saflık ve heyecanla. Kitapta, Fırtına isimli bir şiir var, dedi oldukça ciddileşerek. Geminin direği yıkılmış, dümeni kırılmış, yelkeni yırtılmış. Ufukta batan güneşle birlikte gemi de denize batmakta. Herkes can korkusuyla son duasını etmekte. Herkes yakınları ve dostlarıyla kucaklaşarak vedalaşmakta. Yalnız, bir adam ölümden ne korkuyor, ne de ondan kaçmayı düşünüyor. Sadece *"İnsanın ölürken kucaklaşıp vedalaşacak bir yakının olması ne büyük saadet.*" diyor içinden. -Alma, kendisiyle birlikte benim de hayret etmemi isteyerek yüzüme baktı.– Bakın, ecelin pençesindeki en talihsiz insanlar bile birilerine ne kadar talihli görünüyor. Zira onların ölürken vedalaşacakları yakınları var. Beni anlıyor musunuz?

Cevap vermedim. Alma'nın sağlam bir insan gibi söylediği sözler beni korkuttu.

– Yardım eder misiniz, dedi birdenbire yalvaran bir sesle. Dışarı çıkarak sokakta yürümek istiyorum. Gezmek istiyorum…

Ne diyeceğimi bilemedim; çünkü benden tıbbi bir yardım istemiyordu. Psikiyatri hastanesinde yatan hastaların bu tür isteklerinin çok olduğu doğrudur, lakin onlara verdiğim cevabı,

Alma'ya veremezdim.

– Her hâlükârda geri döneceğim, dedi Alma, tekrar bileğimi sıvazlayarak.

– Peki, düşüneyim, deyiverdim. Daha o zaman kapana kısıldığımı anladım. Alma'nın ümit ve yalvarışla bakan gözlerine gözüm düşünce artık ip boynuma geçmişti. Bu sırada beni teslimiyetçi bir duygu hâkimiyeti altına aldı.

– Kaç numara ayakkabı giyiyorsun? Dedim, söylediklerime kendi de değer vermiyormuş gibi bir edayla:

– Otuz altı…

– Peki, entarin kaç beden?

– Kırk altı, dedi Alma şaşırarak…

O günkü işi de, gece nöbetini de derin düşünceler içinde geçirdim. Gerçekten de benim bu fikrimi, aklı başında bir insanın fikri olarak kabul etmek mümkün değildi. Muhayyilemin ürünü olan hayallere o kadar dalmıştım ki, bu hareketin doğru mu yanlış mı olduğunu tahlil edecek vaktim de yoktu. Alma'yı geceleyin şehre götürüp gezdireceğimi, onun nasıl sevinçten uçacağını gözümün önünde canlandırınca bu saadet bütün uzviyetime hâkim oluyor, kalbim coşkuyla atıyordu. Hiç kimseye söylenmeyecek bu sır o kadar beni mest etmişti ki, aklım başımdan gitmişti. Öğleyin uyandım, alelacele kahvaltı ederek mağazaları gezmek üzere dışarı çıktım. İlkin ayakkabı mağazasına girdim. Satıcı kadının da tavsiyesiyle üstünde süsü olan otuz altı numara beyaz bir ayakkabı aldım. Sonra elbise mağazalarını uzun uzun dolaştım. Entari seçerken, en iyisini

almak için o kadar uğraştım ki, boncuk boncuk terledim. İyi ile kötüyü birbirinden ayırmak benim düşündüğüm gibi çok kolay bir şey değilmiş. Elime aldığım entarileri, hayalî olarak ona giydirip gözümün önünde canlandırmaya da sanatkârlık kabiliyetim yetmedi.

Sonunda ücra mağazaların birinde entari kuyruğuna girmeğe mecbur oldum. Bu, arka tarafı sırmalı, eteği havalı, açık mavi renkli, parlak, ithal malı bir entari idi. Bunca adam kuyrukta beklediğine göre kötü olamaz diye düşündüm, fakat sıra bana gelinceye değin entari bitti. Ne kadar dil döktüysem de saçını simsiyah boyamış, hangi milletten olduğu belirsiz, güzel satıcı hanım *"Bitti…"* sözünden başka lakırdı etmedi. Buna rağmen, tabiatıma çok ters olduğunu bile bile kadının peşini bırakmadım. *"Yarın düğünüm var, hususi entari diktiremedik, tek ümidim bu entari."* diye yalvarırken kendimi ben bile tanıyamadım, fakat bu ısrarımın semeresini aldım. Kalabalık dağıldıktan sonra üstüne beş som[13] daha ekleyerek kırk altı numara bir entari aldım.

Satın aldığım şeyleri ve güneş gözlüğümü çantama salarak hava kararırken hastaneye geldim.

– Yüzün niçin sapsarı? Hasta filan değilsin ya, dedi ilk gören hemşire.

– Hayır… Öylesine sararmıştır her hâlde… Bir yaramazlık yok ya, dedim resmî bir edayla.

– Hayır, her şey yolunda.

---

[13] Som, Kazak, Kırgız ve Özbeklerin Sovyet rublesine verdiği isimdir. Bugün de Kırgız ve Özbek para birimi somdur.

Hastalara reçete yazılan kitapçığı karıştırırken göz ucuyla hemşireyi takip ediyorum. Hemşire perde ile çevrilmiş tedavi odasına girince, çantamı alır almaz koşar adımlarla Alma'nın odasına gittim.

Alma, yatakta kitap okuyordu; yüzüme korku ve şaşkınlık dolu gözlerle baktı.

– Al, çabucak giyin, dedim, çantayı önüne atarak. Üç kere sertçe öksürünce odandan çık ve aşağı in. Anladın mı? Çabuk!

Odadan alelacele çıktım, eski yerime gelerek reçete kitapçığını karıştırmağa devam ettim. Devamlı saatime bakıyorum. "*Acaba kaç dakikada giyinir?"* diyorum içimden, sabırsızlanarak. *"İki ayakkabı, bir iki; entari, üç, dört, beş, hadi altı olsun; gözlük, yedi, bitti işte… Çoktan giyinmiş olmalıydı… Peki, biraz vakit daha verelim. Bir, iki… Beş dakika geçti."* Tedavi odasına girdim. Hemşire iğne kaynatıyordu. Mümkün olduğunca sert şekilde üç kere öksürdüm. Hemşire, hayretle yüzüme baktı.

– Apay,[14] dedim sokularak. Çok mühim bir işim var… Kız arkadaşımla buluşacaktım… İki, üç saate dönerim. Beklenmedik bir durum vuku bulmaz… Ben gelene dek Alma'nın kapısını açmayın… Uyuyor…

Hemşire, orta yaşta olmasına rağmen henüz ihtiyarlamamıştı. Gülümseyen gözlerinden gençliğini iyi yaşadığı anlaşılıyordu.

– Gidip gitmemek sana kalmış, dedi, gençlik yıllarından bir olay hatırlamış gibi gülümseyerek. Bana niçin söylüyorsun?

---

[14] Apa veya apay, yaşça büyük kadınlara kullanılan 'teyze, hala, abla' anlamında bir hitap sözüdür. Bazı bölgelerde 'ana' manasında da kullanılır.

Alma'nın çıkıp çıkmadığını tam bilemediğim için hemşireyi şaşırtma pahasına da olsa biraz daha oyalandım. Sonra biraz daha vakit geçirmek için hemşireyi daha da hayrete düşürdü:

– Teşekkürler, sözünü heceleyerek -Niçin teşekkür ettiğimi kendim de bilmiyorum.

– Zorla söyledim ve dönüp odadan çıktım. Aşağı indim. Bir de baktım ki saçını omuzlarına düşürmüş, gözlük takmış Alma, dışarı çıkmağa cesaret edemediği için merdivenin köşesinde bekliyor. Alma'nın kolunu tuttuğum gibi kendimden emin ve kararlı bir şekilde kapıya yöneldim. Ardımızdan, – Bu içeri yalnız girmemiş miydi, kız arkadaşı nereden girdi, sözünü ikimiz de işittik.

Dışarı çıkınca ağustos gecesinin yeli nefeslerimizi açtı, bizi tenhaya çağırırcasına sevindirir gibi duygularımızı kanatlandırdı âdeta. Göz ucuyla gizlice Alma'ya baktım.

İncecik bedenine açık mavi entari, ne kadar da yaraşmıştı. Yüzünü gözünü kapatan kapkara saçları ile gözlüğü, henüz tam kadınsı biçim almamış güzel görünüşüne esrarengiz bir hava veriyordu.

– Entarin tam geldi mi, dedim tam geldiğini göre göre. Alma, yüzüne dökülen saçlarını başını sallayarak geri attı ve çocuk övünmesine benzeyen bir tavırla bana bakarak gülümsedi. Sonra eğilerek ayağının ucuna baktı:

– Çok sıkıyor, dedi.

– Otuz altı numara, diyerek kendimi müdafaa ettim.

Troleybüse bindik. Tanış birilerinin gözüne ilişmemek için

Alma'ya dönerek ayakta durdum.

– Akrabalarından biri görürse rezil oluruz, dedim kulağına fısıldayarak. Aslında sadece onun akrabalarının değil başkalarının da görmesini istemiyordum.

– Peki, dedi Alma, fakat suratından bu meseleye pek de ehemmiyet vermediği anlaşılıyor. Hatta bunda rezil olacak hiçbir şey görmediği de seziliyor.

Parka gelince indik. Ben karanlık köşelerden yürümek taraftarıydım; Alma, açık meydandan geçmeyi tercih etti.

Yolun iki yanındaki kırmızı güller, akşamın ışıklarında parlıyor, titriyor. Açık hava sahnesinden orkestranın gürültülü sesi geliyor. Alma, neşelenmeğe başladı. Elimi yumuşacık avuçlarıyla iyice sıktı. Sinemanın yanından geçerken, – Sinemaya girelim, dedi durarak.

Yüreğim hopladı. Lakin Alma'ya korktuğumu belli etmek istemedim.

– İstiyorsan girelim, dedim şaşkın şaşkın etrafıma bakarak.

Bilet alırken de, içeri girerken de, salona girip oturduktan sonra da acaba birileri gördü mü şüphe ve korkusuyla hep etrafı kolaçan ettim.

Nihayet film başladı. Defalarca gösterilmiş, çok sıkıcı eski bir filimmiş. Seyirci de azdı zaten. Filme hiç bakmadım desem yalan olmaz. Yarı aydınlık perdeye pürdikkat bakarak kımıldamadan oturan Alma'dan gözümü alamadım.

Gözlerine baktıkça Alma'nın hayalimdeki bütün güzellerden daha güzel olduğunu anladım.

İfadesi mümkün olmayan, en esrarlı, en bilinmez şey güzelliğin insanda bıraktığı tesirdir. Bütün fikriyatımızı, insandaki ruh güzelliğini, beden güzelliğinden üstün olduğu esası üzerine kurmuş olmamıza rağmen, hayatta beden güzelliği ile yüz yüze geldiğimiz zaman bu kaideye nasıl muhalif hareket ettiğimizi kendimiz de anlamayız. Pek zeki olmasalar bile güzel kadınlarla kendi ihtiyarımızla evlenmeğe her zaman hazırız; zeki fakat çirkin kadınlardan daima uzak dururuz. İrademizi vahşi sevkıtabii gibi çılgınca bir güç teslim alır. En zayıf yerinden kıskıvrak yakalanan bir ava benziyoruz biz. Demek ki, güzelliğin henüz keşfedilmemiş yahut bildiğimiz hâlde söylemek istemediğimiz esrarı çok…

Alma'nın dizinin üstünde duran sol elini tuttum. Çekindiğim için avucum terledi. Alma, gülümseyerek yumuşacık, kupkuru avucuyla elimi sıktı; sonra hayret edilecek bir şey varmış gibi iri gözlerini açarak şaşkın şaşkın yüzüme baktı.

Sinemadan çıktık. Alma'nın keyfi yerinde, konuşmağa başladı.

– Filmlerde niçin hep güzel kadınların oynadığını anlamıyorum, dedi ellerini açarak. Güzel olmayan kadınlar insanlara örnek olamaz mı? Onların da iyi tarafları yok mu?

– İyiliğin temeli güzelliktir; çünkü hayat vücutla başlar. Güzel insanların akılsız ve kötü olmaları yani nispetsizlik, hayatın karmaşıklığı ve zorluğundan dolayı ilk muvazenenin sık sık bozulmasındandır.

– Dondurma yemek istiyorum, dedi sözümün sonunu

beklemeden.

Dondurma bulamadık. Loş bir yere konmuş arkalıksız bir oturağa oturduk.

– Bana çiçek koparıp verir misin, dedi aniden yüzüme dik dik bakarak.

Bu mantıksız isteği nasıl anlamak gerektiğini bilmediğim için bir an durakladım.

– Tamam, dedim sonra ve korkmama rağmen yerimden kalktım, çiçeklerin olduğu yere doğru yürüdüm. Bu büyük bir hata idi. Yaprakları el gibi açılmış iki çiçeği koparıp kenara çıkmıştım ki,

– Beri, buraya gelin, diyen, parmağına küçük bir çanta takmış, kepçe kulak polisi gördüm.

Mahcup ve şaşkın bir vaziyette Alma'nın oturduğu tarafa baktım.

– Buraya dedim size! Yoksa başka birisi de mi var?

– Hayır, hayır, dedim korkuyla.

– Karakola!

– Neden gördüğünüz hâlde düdük çalmadınız, dedim öfkeyle. Mahsus çiçeği koparmamı beklediniz. Zira birilerini yakalamanız lazım…

Polis bir an şaşırdı, cevap veremedi. Sonra her hâlde şaklabanlık yaptığımı düşünmüş olmalı ki, yenimden tutarak sarstı ve çenesiyle karakolun olduğu tarafı gösterdi. Karakola girince biraz kendime geldim. "*En fazla para cezası ödeyerek kurtulurum.*" dedim içimden, hukuk dersinden bildiğim bazı

kanunları hatırlayarak.

– Kimliğiniz, dedi telefonun başında oturan yaşlıca olanı beni gördüğüne sevinmiş gibi neşeli bir sesle.

Bu sırada içeri Alma girdi. Ben, enfarktüs olmak üzereydim. "*Her şey bitti.*" dedim içimden, bütün ümidimi yitirmiş vaziyette. Hekimlik sıfatımla hiç bağdaşmayan bu gayrikanunî hâlimle bütün hastaneye, hekimlere, kızın ana babasına hatta bütün şehir halkına rezil oluşum gözümün önüne geldi bir lahza.

Ancak, Alma'nın gelişi her şeyi tamamen değiştirdi. Alma'nın güzelliği, odada oturanlara hepsine afyon yutmuş gibi tesir etti. Telefonun başında oturan yaşlıca polisin de, beni buraya getiren kepçe kulağın da, sivil giyinişli delikanlının da soğuk yüzleri ısınıverdi; hepsi birdenbire bizim gibi etten kemikten yaratılmış sıradan insanlar oluverdiler. Hepsinin gözlerinden, *"Buyurun oturun, sizi dinliyoruz, her türlü yardıma hazırız."* ifadesi okunuyordu.

Alma, üstünlüğünün farkında olan tecrübeli hanımefendiler gibi gülen gözlerle etrafını süzdü, sonra yanıma geldi, saçımı okşayarak, – Suç bende, dedi polislere. Çiçek koparıp ver diyerek mahsus ben gönderdim onu…

– Neden, dedi kepçe kulak sert bir şekilde, fakat gülümseyerek şaka yaptığını da belirtmiş oldu.

– Mahsus, dedi Alma tekrar. Mahsus, beni seviyor mu diye…

Elektrik çarpmış gibi oldum.

– Ooo dedi, telefonun başında oturan yaşlıca polis. İşte zamane gençleri… Ne kadar açık bir karakter!

– Bir delikanlıyı bu şekilde sınamak doğru mu, dedi sivil giyinişli genç. Bu, kanunları çiğnemektir… Delikanlıyı başka yerde sınamak lazımdır.

– Affedersiniz, dedi Alma, beni sol koluyla iyice kucaklayarak. Bu seferlik affedin… Yoksa suçlu benim, beni alıkoyun…

– Peki, kızın önünde delikanlıyı mahcup etmeyelim. Polisler, taş yürekli insanlar değildir. Hepimiz vaktiyle delikanlıydık. Yaşlı polis, "Al!" diyerek kimliğimi geri verdi.

– Teşekkür ederim.

Dışarı çıktıktan sonra parkın girişine varıncaya kadar birbirimize hiçbir şey söylemedik.

– Çiçek koparıp vereyim mi, dedim aniden durarak, öfkelendiğimi de gizleyemeden.

Alma, kolumu yumuşacık koltuğunun altına kıstırdı.

– Tamam, artık, dedi yoluna devam ederek. Hiçbir şey lazım değil bana.

Taksiyle döndük. Her nasılsa sokak lambaları söndü. Ay, ak bulutların arkasından hızla kayıyor. Hastanenin avlusundaki bankların yanına gelince Alma, beni durdurup kendine çevirdi ve boynumdan kucakladı. Yumuşacık, nemli dudaklarının dudaklarıma değdiğini hissettim. Allah'ım, ne kadar yumuşak ve nazik dudaklar… Alma'nın narin bedenini kucaklayarak bağrıma bastım. Sonra bir bebeği kokluyormuş gibi yumuşacık yüzüne, gözüne yüzümü sürterek kokusunu içime çektim. Kendimi kaybedecek kadar manevi bir haz ve hafiflik hissetmiş

gibiyim. Bu haz ve hafifliği Alma'da mı buldum, yoksa kendimde mi orasını bilemiyorum.

İçeri girdik. Alma, yarısını kara gözlük kapatmış yüzünü saçıyla örterek koluma girdi. İkinci katın kapısının önünde Alma'yı durdurdum ve kendim içeri girdim. Hemşire tedavi odasında değildi.

– Hemen odana git, diye fısıldadım Alma'ya kapıyı tekrar açarak.

Alma, odasına girdi. O arada hemşire de geldi.

– Sen miydin, dedi bana gülümseyerek.

– Herhangi bir vukuat yok ya?

– Yok.

– Ben Alma'nın odasında oturacağım, dedim önlüğümü giyerken. Bugün sara nöbeti gelebilir.

Sonra ilmî günlüğümü aldım ve hemşireye göz ucuyla bakarak hiç alakasız, anlamsız sözlerle doldurmağa başladım. Hemşire, bütün dikkatini işine vermiş bir hekim olarak sevinç dolu gözlerle bana baktı.

Odaya girdiğimde Alma, üstünü değiştirmiş çoktan yatağına yatmıştı bile. Ortak sırrı olan çocukların birbirine göz kırpıp gülüşmeleri gibi Alma da beni görünce gözüyle *"Olanlar hatırında mı?"* dercesine boynunu içine çekti, gülmemek için ağzını eliyle kapattı.

Her zamanki gibi karyolanın kenarına oturdum ve elini tuttum. O da kupkuru, fakat yumuşacık eliyle elimi sıktı. Çok rahat. Onun bakışlarından, bütün varlığından dökülüp gelen

fevkalade sıcak akımı hissederek mest oldum.

– Uyu.

– Ya sen?

– Ben seni bekleyeceğim… Tan atıncaya dek… Ömür boyu…

Alma, gözlerini yumdu. Nefes alışının sıklığına bakarak gönlündeki fırtınayı anlayabiliyorum.

Düşüncem bölük pörçük oldu. Her gün gördüğüm hatta kanıksadığım bu gündelik hayat, aniden değişmiş yahut bu hayatla ilk defa karşı karşıya kalıyormuşum gibi geliyor. Hayatı anlamlı ve güzel kılanın kendi saadetimiz olduğunu, bize dışarıdan hiçbir ışığın gelmeyeceğini, hayata ve etrafa ışık saçanın, ancak insanların kendileri olduğunu sonradan anladım. İç dünyam, güzel şuleler saçmağa başlayınca çevremdeki her şey, insanlar, bütün hayat değişip güzelleşiverdi.

Alma'nın hastalığını düşündüm. Onu tedavi etme meselesi, birdenbire tıbbi vazife olmaktan çıktı ve sadece kendim için onu yaşatmak meselesi hâline geliverdi.

Tuhaftır, o gece sağ elde hiçbir hareket gözlenmedi.

Alma, gözümün önünde yatarak, uyuyormuş gibi gözü yarı açık olduğu hâlde tan atıncaya dek hiç kıpırdamadı.

Öğleden sonra başhekim geldi. Yaşı kırklarda, asabi, zayıf, köse bir adamdı. Uykusuzluktan bitkin hâlimi görünce, – Ne o, şu gece nöbetini kimseye vermiyor musun hâlâ, dedi.

Sözü, sorudan ziyade benim hareketimi takdir eden bir cümleye benziyor. Bundan dolayı ben, – Merhaba, sözünden başka bir şey söylemedim.

– Fanatizmin olmadığı yerde büyüklük de yoktur, diyerek bilgiçlik tasladı.

– Sizinle konuşmak istediğim mühim bir mesele var.

– Nasıl bir meseleymiş bu?

– Müşahede altında tutulan Alma Birimjanova'nın durumu çok ağır. En kısa zamanda bir şeyler yapmak lazım.

– Nasıl nasıl, dedi başhekim gözlerini kırpıştırıp sandalyeye otururken.

– Şu anda hasta krizde. Kızı, çok tehlikeli olacak bir nöbetten korumak için sağ elin parmaklarını hatta gerekirse sağ eli tamamen ameliyatla almak lazım…

Bu fikri, başhekime daha evvelden de ifade etmiştim. Bundan dolayı bu fikrin kendisi için yeni olmadığını belirtircesine yüzünü buruşturarak bir müddet cevap vermeden oturdu. Sonra, – Mesele şu, diye söze başlar başlamaz, – Hayır, dedim yine benim de anlayamadığım bir ısrar ve kararlılıkla.

Hayretle yüzüme baktı. Suratımdan mühim bir şey anlamışçasına sesini çıkarmadı.

– Birkaç aydan beri hastayı gözlemekteyim, dedim yüreğim küt küt atarak. Bu arada sabrımın tükendiğini de sezdirmemeye gayret ederek; "Başka çare yok… Eğer ameliyat etmezsek şu iki üç gün içinde kızın kendini öldüreceğine garanti veririm…" Başhekime tesir etmek için bu cümleyi sarf etmesine ettim, ama vücudumun titrediğini, bu sözü boş yere söylediğimi anladım. Bazen insanın kaderini, iradesiz olarak söylenen sözlerin çizdiği de olur. "Anlıyor musunuz, başka çare yok…" Başhekimin sessiz

kalışından, sözlerimin tesirli olduğunu anladım.

– Ameliyattan sonra kızın sapasağlam olacağına inanıyor musunuz, dedi göz ucuyla bana bakarak.

– Bunu kesin bir dille söyleyemem zor, fakat biz, öncelikle kızı ecelin pençesinden kurtarmalıyız. Yarın ne olacağını ondan sonra görürüz. Siz bana güvenin. Gece gündüz hastanın yanındayım ve çektiklerini biliyorum…

Başhekimin buruşan yüzü yumuşamağa başladı.

– Velisinin rızası olmadan hiçbir şey yapamayız, dedi yine onay vermeyerek.

– Ana babasından önce kendi rızası gerek, her hâlükârda bu ameliyatı yapmamız lazım; çünkü hastanın vaziyetini onlardan çok biz biliyoruz, hususuyla benden iyi bilen yok.

– Peki, dedi başhekim yüzüme bakarak, fakat yarın vizitede bir de ben bakayım. Sonra tekrar istişare ederiz…

Kalbim küt küt attı. O anda yarınki viziteye değin Alma'yı ameliyata nasıl ikna edeceğimi, başhekimin karşısında nasıl davranmak gerektiğini ve sorulara ne şekilde cevap vermesi icap ettiğini, Alma'ya nasıl öğreteceğimi, zihnimde kurdum.

Ona bu meseleyi hemen açmak istemedim. Gece uykusuna mâni olur diye düşündüm. Yarın erkenden odasına gidip her şeyi anlatacağım…

Hastalar dinlenme faslından sonra saat beş sularında dışarı dolaşmaya çıktılar. Alma'yı kameriyenin içinde kitap okurken buldum. Yüzüme bakarak güldü.

– Gözlerin kızarmış.

– Mühim değil…

– Git uyu.

– Bir şey olmaz…

– Bir şey olmaz deme, hemen gidip uyuyacaksın! Ne yani, yoksa sözümü dinlemiyor musun?

Alma'nın yüzüne baktım. Yine güzelliğinden esen o sıcak, rahatlatıcı, olağanüstü rüzgârı hissediyorum.

– Niçin dinlemeyeyim, dedim çevredekiler duyacak şekilde gülerek. Ne zaman dinlemedim seni?

– Öyle ise git uyu, dedi Alma kaşlarını çatarak. Bugün iyiyim, hiçbir şey olmaz bana. Evine git. Yarın sabah geleceksin nasıl olsa…

– Yarın konuşacağımız çok mühim bir mesele var.

– Tamam, yarın söylersin.

Alma'nın odasına giderek içinde giyeceklerim olan çantayı aldım.

Akşam uzun bir zaman uyuyamadım. Başhekimin ikna oluşuna hayret ettim. *"Kendini öldüreceğine garanti veririm."* sözü aklıma geldi. Belki bu söz etkilemiştir başhekimi. Yoksa kessen bir damla kanı akmaz inatçı herifin biridir…

Alma'yı önce sağ elinin parmakları yokken, sonra bütün bir eli yokken hayal ettim. Hiçbir şeyi eksilmemiş. Olağanüstü güzel. Kışın paltosuyla gezerken hiç belli olmuyor. Protez taktırırız. Sol eli ile yazmaya alışır… Hayır, hayır! Protez filan taktırmayız. Bir elle de sokakta halkın içinde gezilebilir. Saklamanın anlamı yok… Bu son karar çok hoşuma gitti. O şekilde gezmesi

yüreğimi gerçek sevgiyle dolduracak, ısıtacak gibi.

Talih, hayatta çok seyrek rastlanan bir şeydir. O da herkese nasip olmaz, ancak en büyük bir talihten sonra gelecek bütün talihsizliklere dayanılabilir. Zorluğu, sıkıntıyı bertaraf etmenin en büyük yolu tahammüldür. Tahammül etmesini bilirsen bütün dertlerin, sıkıntıların gözü yılar. Mesela, birisi boynuna on kilo taş bağlasa, yirmi kilo taş bağlamadığına şükrederek bu hâlini mutluluğa çevirmek mümkün müdür? Elbette mümkündür. Demek ki her türlü zor durumdan bu yolla kurtulmak mümkündür. Bunu için yalnızca yaşamak lazım, dirlik düzenlik lazım… El dediğimiz nedir ki? El, hiçbir şey değildir aslında…

Doğru, her şey insan eliyle yapılıyor… Fakat zulüm de, kötülük de insan eliyle yapılmıyor mu? Kötülük eden eli hemen kesip atmak lazım… Hemen… Kesip atmak lazım… Hemen…

Sabah erken uyandım. Dünkü vakayı ve akşamki düşünceleri hatırlayınca uykum açılıverdi. Alelacele kahvaltı ederek hastaneye geldim. Bekçi henüz uyanmamıştır düşüncesiyle kapıyı vurmağa çekindim, fakat kapı açıkmış. Kapının önünde bir araba duruyor. İçeri girip ikinci kata çıkınca işe benden de önce gelmiş olanların gürültüsünü işittim. Dolaptan önlüğümü alıp giydim. Bir yerlerden başhekimin çatallaşmış sesi geliyor. Bu niye erken geldi acaba? İrkildim. Yok, hiçbir şey yok. Viziteye değin dolaşmak asla âdeti değildir… O vakte kadar her şeyi ayarlarım… Perde ile bölünmüş odadan hemşire çıktı ve telefona yapıştı. Beni görünce başını eğdi.

– Oraya gittin mi, dedi telefon numarasını çevirirken.

– Nereye?

Hemşire hayretle suratıma baktı ve ahizeyi koyarak, – O kız öldü, dedi alçak sesle.

Yüreğim ağzıma tıkıldı. Nefesim daraldı, yakamı açtım. Bu sözü işittiğim anda gönlümün derinliklerinde bu kötü haberi bekliyormuşum, böyle olacağını hissetmişim gibi bir his peyda oldu. "Biliyordum, böyle olacağını biliyordum… Hissetmiştim…" "Sonunda kendini (aman ya Rabbi) öldüreceğine (uyuşan şakağımı tuttum) garanti veririm…" (Ben öldürdüm onu… Ben…) Odaya nasıl girdiğimi hatırlamıyorum. Üç dört doktor vardı içeride.

Döşekte sırtüstü yatan Alma'yı gördüm. Dili dışarıda, gözleri belermiş. Çok acı çektiği yüzünden belli oluyor.

Yanına geldim, bileğini tuttum. Çoktan soğumuş. Boynunda gövermiş parmak izi var. Sağ eli göğsünün üstünde. Öldükten sonra boğazından ayırmış olmalılar.

"Garanti veriyorum… Garanti veriyorum… Sonunda kendini öldüreceğine…"

"Söylemedim mi?" diyor biri içimden. "Dediğim gibi olmadı mı?" Ağlamamak için kendimi zor tutuyorum. Aptallaşmış bir hâlde, – Tamam, artık morga götürmek lazım, dedim seslice, ne söylediğimi kemdim de bilmeyerek.

Akşamleyin cesedi ana babası alıp götürdü. Ertesi gün defin merasimine katıldım…

* * *

Hikâyesini bitirdikten sonra bir sigara yaktı.

– Bira için, dedim uzun bir sessizlikten sonra. Başka bir konu açarak lafı değiştirmek istedim, fakat havanın sıcaklığından da, gazete sayfalarındaki siyasi haberlerden de, karşı tarafta oturan kızların güzelliklerinden de bir şey çıkaramadık.

– Bira bayatmış, dedim düşen etiketin yazısına bakarak.

O, sesini çıkarmadı.

Açık hava kafesinin içi bira içmek isteyenlerle doldu.

– İzninizle, dedi garson kız, kaşık, bıçak ve çatalları masanın üstüne koyarken. Sonra da biraları açtı.

Bıçak tutan sağ elime korkuyla baktım.

ERDEM CEPHESİ

Çeviren: Nurbek Khairmukhanmedov

“Olmak ya da olmamak!
İşte bütün mesele!
Mesele nerede yatmakta, ömür ya da ölüm”
desek bile,
Kaderin eğlencesine boyun eğmek layık mıdır?
Ya da karşı çıkarsak,
uçsuz bucaksız musibetleri,
Bertaraf etmek doğru mudur?
Can alıp, can verilen savaşta!
Sonra ebediyen göz yummak,
Karanlığa boğarak şafağı,
Bütün dünyadan vazgeçerek,
Can ile teni bunaltan
binlerce zorlukları
birbiriyle bağlayan,
zincirleri böylece,
üzdüğünü tüm kalbinle duyarak.

William Shakspeare *(Hamlet)*

Sen iyiliği kötülükle yapman gerekiyor,
çünkü onu
Yapan başka hiçbir şey yoktur.

Robert Penn Worren

Ben bu günlüğü tanıdık bir doktordan almıştım. -Şaşılacak şey şu ki- Daha sonra ilginç bir şey oldu, meğer günlük sahibini tanıyormuşum. Ne kadar geniş olursa olsun, insanlar, dünyanın bir noktasında bir şekilde birbirleriyle buluşuyorlar.

Gençlik yıllarında hayat karmakarışık-kalabalık bir pazar yeri gibidir. Hem dost, hem arkadaş sayısı çoktur. 'Dostun dostu bana da dosttur' anlayışı hâkimdir. Elimdeki günlük sahibiyle hayatın oldukça kızıştığı böyle bir dönemde az çok ilişkimiz olmuştu. Yüzünü de hatırlıyorum; uzun boylu, zayıf, sarışın bir delikanlıydı. Yufka yürekliydi, kırılgandı. Kendisine bir şaka yapılmasın, hemen kıpkırmızı kesilirdi. Bu yüzden ona yabancı bir ülkenin insanı gibi dikkatli muamele eder, ihtimam gösterirdik.

Düğünde dernekte karşılaşırdık genellikle. Konuşmasından, hareketlerinden entelektüel bir ailede yetiştiği, kitabî bir terbiye aldığı hemen fark edilirdi. Yumuşak huyluluğu başkalarının hoşuna gitse bile, kendisi bu durumu bir zillet gibi algılıyordu. Onunla konuşmak için özel olarak ilgilenmezsen birisinin yanında saatlerce sessiz, sedasız oturmaya hazırdı.

Kendisiyle içtenlikle muhabbet ettiğim hiçbir anım olmadı. Uzak bir diyara gidecek gemiye binen yolcuları uğurlar gibi, aramızda sadece titrek bir samimiyet kalmıştır belki. Sonra onunla hiç görüşmedim…

Şimdi ise birkaç defterden oluşan günlüklerini okuduğumda

benim bildiğim sarışın delikanlıdan tamamen farklı bir insan olduğunu anladım.

Yazdığı günlüğe bakarak hayat hikâyesini yazmak ne mümkün! Günlükte çoğunlukla düşünce ve duygularını dile getirmiş. Sadece son defterinde onun kader çizgisini belirleyen görkemli portresini seyredebiliyoruz. Burada olaylar sırayla ve tafsilatlı bir şekilde anlatıldığına, diğer insanlarla karşılıklı yazıştığı mektupları bile özenle tekrar yazıldığına göre; bu günlüklerin bir gün mutlaka başka biri tarafından okunabileceğini hesaba katmış olmalı. Okuyucularımla onun günlüklerinin sadece son kısımlarında anlatılan olayları paylaşmayı düşünüyorum. İki duygu arasında gel-git yaşayan ve iç dünyası bunaltıcı bir çelişkiye maruz kalanlar için, ümit ve şüphenin, gerçek ve yalanın arasında sendeleyenler için bu günlüklerin muhakkak bir faydası olacağı kanaatindeyim.

Günlük sahibinin ismini zikretmem edebe aykırı olacağını düşünüyorum. Birçok gizli yaşıtlarımızın biri olarak kabul etmenizi istirham ediyorum.

1

13 Mart…

Hayatımda büyük bir değişiklik yaşanmakta… Ne tür bir değişiklik olduğunu kendim de bilmiyorum. Belki bu değişiklik çoktan olmuş da, ben bunu şimdi fark ediyorum. Her şey olabilir… Bildiğim bir şey varsa o da kafamın çok yorgun olması. Dolayısıyla, eskisi gibi değil, düşündüklerimi çabuk unutuyorum. Örneğin, günlüğümde 3 Mart tarihinde yazdıklarım var ama 4, 5, 6 Mart tarihlerindeki yazılarım yok. Sonra 7 Mart'tan itibaren tekrar yazmaya başlıyorum. Günlüğüme not düşmediğim günlerde; 'ne yaptım, nerede bulundum, ne düşündüm' hepsi tamamen aklımdan silinip gitmiş. Bazı şeylerin insan hafızasından tamamen silinebileceğini daha önce duymuştum. Fakat böyle bir şeyin nasıl olacağını bilmiyorum. Meselenin bu tarafı benim için hâlâ muallâk.

Evet, insan yaşlandıkça hafızasından silinen şeylerin sayısı gittikçe çoğalıyor; bu bir gerçek… Bazen hayatındaki çok önemli olaylar silinir de, pek ehemmiyeti olmayan sıradan olaylar veya anlar aklında kalabilir. Birlikte okuduğun, eğitim aldığın insanların isim ve soyadını hatırlayamıyor, onları görünce daha önce bir yerde görmüş gibi oluyorsun, fakat net olarak tanıyamıyorsun. Eski dostluklar ve buluşmalardan sanki hiçbir iz kalmamış gibi her şey hafızadan silinmiş gitmiştir. Sanki hayat belirsiz bir deliğe akan bir nehir gibidir. Evet, insan hafızasının

da kendine has kanunları vardır.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «Литрес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию на Литрес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.